

ראשון

В начале сотворил Бог небо и землю.

1 בְּרֵאשִׁית בָּרָא אֱלֹהִים אֶת הַשָּׁמַיִם וְאֶת הָאָרֶץ:

בְּקֶדְמִין בָּרָא יי ית שְׁמַיָא וְיִת אֶרְעָא

Rashi

בראשית. אמר רבי יצחק, לא היה צריך להתחיל את התורה אלא מהחֲדָשׁ הַזֶּה לָכֶם, שהיא מצוה ראשונה שנצטוו ישראל ומה טעם פתח בבראשית (תנחומא כ"י יא), משום פֶּחַ מַעֲשֵׂיו הִגִּיד לְעַמּוֹ לְתֵת לָהֶם נִחְלָת גּוֹיִם (תהלים קיא, ו), שאם יאמרו אומות העולם לישראל, ליסטים אתם, שכבשתם ארצות שבעה גוים, הם אומרים להם, כל הארץ של הקב"ה היא, הוא בראה ונתנה לאשר ישר בעיניו, ברצונו נתנה להם, וברצונו נטלה מהם ונתנה לנו (ב"ר):

בראשית ברא. אין המקרא הזה אומר אלא דרשני, כמו שאמרו חז"ל (בראשית רבה א, ו) בשביל התורה שנקראת ראשית דְּרָכּוֹ (משלי ח, כב), ובשביל ישראל (תנחומא כ"י ג) שנקראו ראשית תְּבוּאָתָהּ (ירמיה ב, ג). ואם באת לפרשו כפשוטו כך פרשהו, בראשית בריאת שמים וארץ, והארץ היתה תוהו ובהו וחושך וגו', ויאמר אלהים יהי אור. ולא בא המקרא להורות סדר הבריאה לומר שאלו קדמו, שאם בא להורות, כך היה לו לכתוב, בראשונה ברא את השמים וגו', שאין לך ראשית במקרא שאינו דבוק לתיבה שלאחריו, כמו בְּרֵאשִׁית מְמַלְכוֹת יְהוֹנָקִים (ירמיה כו, א), ראשית מְמַלְכוֹתוֹ (בראשית י, י), ראשית דְּגָנָךְ (דברים יח, ד), אף כאן אתה אומר בראשית ברא אלהים וגו' כמו בראשית ברוא, ודומה לו תְּחִלַּת דְּבָר ה' בהושע (הושע א, ב), כלומר תחלת דבורו של הקב"ה בְּהוֹשֵׁעַ ויאמר ה' אל הושע וגו'. ואם תאמר להורות בא, שְׁאֵלוֹ תחלה נבראו, ופירושו בראשית הכל ברא אלו, ויש לך מקראות שמקצרים לשונם וממעטים תיבה אחת, כמו כִּי לֹא סָגַר דִּלְתִּי בְטָנִי (איוב ג, ט), ולא פירש מי הסוגר, וכמו יֵשָׁא אֶת חֵיל דְּמִשְׁקָא (ישעיה ח, ד), ולא פירש מי ישאנו, וכמו אִם יִחְרוֹשׁ בְּבָקָרִים (עמוס ו, יב), ולא פירש אם יחרוש אדם בבקרים, וכמו מְגִיד מְרֵאשִׁית אֶחָרִית (ישעיה מו, י), ולא פירש מגיד מראשית דבר אחרית דבר. אם כן תמה על עצמך, שהרי המים קדמו, שהרי כתיב ורוח אלהים מרחפת על פני המים, ועדיין לא גלה המקרא בסידור הקודמים והמאוחרים כלום בריית המים מתי היתה, הא למדת, שקדמו המים לארץ, ועוד שהשמים מאש ומים נבראו (בראשית רבה ד, ז), על כרחך לא לימד המקרא בסדר המוקדמים והמאוחרים כלום:

ברא אלהים. ולא אמר ברא ה', שבתחלה עלה במחשבה לבראותו במדת הדין, וראה שאין העולם מתקיים, והקדים מדת רחמים ושתפה למדת הדין (בראשית רבה יב, טו), והיינו דכתיב (ב, ד) בְּיוֹם עֲשׂוֹת ה' אֱלֹהִים אֶרֶץ וְשָׁמַיִם:

Но земля была пуста и нестройна, и
тьма — над бездною, и дух Божий
парил над водами.

וְהָאָרֶץ הָיְתָה רֵיקָנָה וְחָשֹׁךְ עַל-פְּנֵי
תְהוֹמֹת וְרוּחַ יְהוָה מְרַחֶפֶת עַל-מַיִם

2 וְהָאָרֶץ הָיְתָה תְהוֹ ^{a vacuity} וְחָשֹׁךְ ^{chaos} עַל-פְּנֵי
תְהוֹמֹת ^{abyss} וְרוּחַ אֱלֹהִים ^{to brood} מְרַחֶפֶת עַל-פְּנֵי הַמַּיִם:

Rashi

תהו ובהו. תהו לשון תִּמְהָ ושממון, שאדם תוהה ומשתומם על בהו שבה:

תהו. אשטורדי"שין בלע"ז:

בהו. לשון ריקות וצדו (אונקלוס) (סא"א):

על פני תהום. על פני המים שעל הארץ:

רוח אלהים מרחפת. כסא כבוד עומד באויר, ומרחף על פני המים ברוח פיו של הקב"ה ובמאמרו, כינוה המרחפת על הקן

(חגיגה טו. — ב"ר), אקובטי"ר בלע"ז:

И сказал Бог: да будет свет; и стал
свет.

וַיֹּאמֶר יְיָ יְהִי נְהוֹרָא וְהָיָה נְהוֹרָא

И увидел Бог свет, что он хорош, и
разделил Бог между светом и тьмою.

וַיַּרְא אֱלֹהִים אֶת-הָאֹר וְהָיָה טוֹב וַיַּבְדֵּל אֱלֹהִים בֵּין
הָאֹר וּבֵין הַחֹשֶׁךְ

4 וַיַּרְא אֱלֹהִים אֶת-הָאֹר כִּי-טוֹב וַיַּבְדֵּל ^{to divide} אֱלֹהִים בֵּין

הָאֹר וּבֵין הַחֹשֶׁךְ:

Rashi

וירא אלהים את האור כי טוב ויבדל. אף בזה אנו צריכין לדברי אגדה (חגיגה יב.), רָאָהוּ שאינו כדאי להשתמש בו רשעים,

והבדילו לצדיקים לעתיד לבא. ולפי פשוטו כך פרשהו, ראהו כי טוב, ואין נאה לו ולחשך שיהיו משתמשין בערבוביא, וקבע

לזה תחומו ביום ולזה תחומו בלילה (ב"ר):

И назвал Бог свет днем, а тьму назвал
ночью. И настал вечер, и настало
утро, — день один.

וַיִּקְרָא אֱלֹהִים לְיוֹם וַלְחָשָׁךְ קֶרָא לַיְלָה
וַיַּעַרְב וַיְהִי-בֹקֶר יוֹם אֶחָד: (פ)

5 וַיִּקְרָא אֱלֹהִים | לְאֹר יוֹם וְלַחֹשֶׁךְ קֶרָא לַיְלָה

וַיַּעַרְב וַיְהִי-בֹקֶר יוֹם אֶחָד: (פ)

Rashi

יום אחד. לפי סדר לשון הפרשה היה לו לכתוב יום ראשון, כמו שכתוב בשאר הימים, שני, ושלישי, רביעי, למה כתב אחד, לפי שהיה הקב"ה יחיד בעולמו, שלא נבראו המלאכים עד יום שני, כך מפורש בבראשית רבה (ג, ח"ט):

И сказал Бог: да будет твердь среди
вод, и да разделяет она между водами
и водами.

6 וַיֹּאמֶר אֱלֹהִים יְהִי רָקִיעַ ^{sky} בְּתוֹךְ הַמַּיִם וַיְהִי מַבְדִּיל

בֵּין מַיִם לַמַּיִם:

וַאֲמַר יי יְהִי רָקִיעַא בְּמַצְיַעוֹת מַיָּא וַיְהִי מַפְרִישׁ בֵּין
מַיָּא לַמַּיָּא

Rashi

יהי רקיע. יתחזק הרקיע (ב"ר), שאף על פי שנבראו שמים ביום הראשון, עדיין לחים היו, וקראו בשני מגערת הקב"ה באומרו יהי רקיע, וזהו שנאמר עמודי שמים ירופפו (איוב כו, יא), כל יום ראשון, ובשני יתמהו מגערתו, כאדם שמשותמם ועומד מגערת המאיים עליו: בתוך המים. באמצע המים (אונקלוס), שיש הפרש בין מים העליונים לרקיע כמו בין הרקיע למים שעל הארץ (ב"ר), הא למדת, שהם תלויים במאמרו של מלך (חגיגה טו.):

И создал Бог твердь, и разделил
между водами, которые под твердию,
и между водами, которые над
твердию; и стало так.

7 וַיַּעַשׂ אֱלֹהִים אֶת־הָרָקִיעַ וַיַּבְדֵּל בֵּין הַמַּיִם אֲשֶׁר מִתַּחַת

לָרָקִיעַ וּבֵין הַמַּיִם אֲשֶׁר מֵעַל לָרָקִיעַ וַיְהִי־כֵן:

וַעֲבַד יי יֵת רָקִיעַא וְאַפְרִישׁ בֵּין מַיָּא דִּי מְלַרַע לָרָקִיעַא
וּבֵין מַיָּא דִּי מְעַל לָרָקִיעַא וַהֲוָה כֵּן

Rashi

ויעש אלהים את הרקיע. תקנו על עמדו, והוא עשייתו, כמו ועשתה את צפרניה (דברים כא יב): מעל לרקיע. על הרקיע לא נאמר, אלא מעל לרקיע, לפי שהן תלויים באויר. ומפני מה לא נאמר כי טוב ביום שני, לפי שלא היה נגמר מלאכת המים עד יום השלישי, והרי התחיל בה בשני, ודבר שלא נגמר אינו במלואו וטובו, ובשלישי שנגמרה מלאכת המים והתחיל וגמר מלאכה אחרת, כפל בו כי טוב שני פעמים, אחת לגמר מלאכת השני, ואחת לגמר מלאכת היום (ב"ר):

И назвал Бог твердь небом. И настал
вечер, и настало утро, — день второй.

8 וַיִּקְרָא אֱלֹהִים לָרָקִיעַ שָׁמַיִם וַיְהִי־עֶרֶב וַיְהִי־בֹקֶר יוֹם

שְׁנִי: (פ)

וַיִּקְרָא יי לָרָקִיעַא שְׁמַיָּא וַהֲוָה רְמֵשׁ וַהֲוָה צֶפֶר יוֹם
תַּנּוּן

ויקרא אלהים לרקיע שמים. שָׁא מים (ב"ר), שָׁם מים, אש ומים, שערבן זה בזה ועשה מהם שמים (חגיגה יב.). (ס"א שמים. שם מים ד"א אש ומים):

И сказал Бог: да стекаются воды из-
под неба в одно место, и да явится
суша; и стало так.

9 וַיֹּאמֶר אֱלֹהִים יִקְוּ הַמַּיִם מִתַּחַת הַשָּׁמַיִם
אֶל־מָקוֹם אֶחָד וַתֵּרָא הַיַּבְשָׁה וַיְהִי־כֵן:
to bind together
dry land

וַאֲמַר יי יתפנשון מֵאֵל מִתַּחַת שָׁמַיָא לְאַתֵּר קָד
וַתִּתְחַזֵּי יבִשְׁתָּא וַהּוּה כֵּן

יקוו המים. שְׁטוּחִין היו על פני כל הארץ (פדר"א ה), והקוים באוקינוס הוא הים הגדול שבכל הַיָּמִים:

И назвал Бог сушу землею, а стечение
вод назвал морями; и увидел Бог, что
это хорошо.

10 וַיִּקְרָא אֱלֹהִים לַיַּבְשָׁה אֶרֶץ וּלַמָּקוֹה הַמַּיִם קָרָא
יָמִים וַיֵּרָא אֱלֹהִים כִּי־טוֹב:
something waited for

וַקָּרָא יי לַיַּבִּשְׁתָּא אֶרְעָא וּלְבֵית כְּנִישוֹת מֵאֵל קָרָא
יָמִי וַחֲזָא יי אֶרֶי טָב

קרא ימים. והלא ים אחד הוא, אלא אינו דומה טעם דג העולה מן הים בעכו לדג העולה מן הים באספמיה (ב"ר):

И сказал Бог: да произрастит земля
растения: траву семенную,
деревья плодовые, приносящие по
роду своему плод, в котором семя их,
на земле; и стало так.

11 וַיֹּאמֶר אֱלֹהִים תִּדְשָׂא הָאֲרֶץ דְּשָׂא
מִזְרִיעַ זֶרַע עֵץ פֶּרִי עֹשֶׂה פֶּרִי לְמִינֵו אֲשֶׁר זֶרְעוֹ־בֹ
עַל־הָאֲרֶץ וַיְהִי־כֵן:
a sprout to sprout
type

וַאֲמַר יי תִּדְאִית אֶרְעָא דִּיתָאָה עֲסָבָא דְּבֵר זֶרְעָה
מִזְדָּרַע אֵילָן פִּירִיו עֶבֶד פִּירִין לְזִנָּה דִּי בֵר זֶרְעָה בֵּה
עַל אֶרְעָא וַהּוּה כֵּן

תדשא הארץ דשא עשב. לא דשא לשון עשב ולא עשב לשון דשא, ולא היה לשון המקרא לומר תעשיב הארץ, שְׁמִינִי
דשאים מחולקין, כל אחד לעצמו נקרא עשב פלוני, ואין לשון לְמִדְבָּר לומר דשא פלוני, שלשון דשא הוא לבישת הארץ
כשהיא מְתַמְלֶאת בדשאים:

תדשא הארץ. תתמלא ותתכסה לבוש עשבים (ר"ה יא.), בלשון לע"ז נקרא דשא ארברי"ץ, כולן בערבוביא, וכל שורש לעצמו

נקרא עשב:

מזריע זרע. שיגדל בו זרע לזרוע ממנו במקום אחר:

עץ פרי. שיהא טעם העץ כטעם הפרי. והיא לא עשתה כן, אלא ותוצא הארץ וגו' ועץ עושה פרי, ולא העץ פרי, לפיכך כשנתקלל אדם על עונו נפקדה גם היא על עונה (ונתקללה ס"א אינו ודו"ק):
אשר זרעו בו. הן גרעיני כל פרי, שמהן האילן צומח כשנוטעין אותן:

И произвела земля растения: траву
семеноносную по роду её, и деревья,
приносящие плод, в котором семя их,
по роду их; и увидел Бог, что это
хорошо.

ואפקת ארעא דיתאָה עסבא דבר זרעה מזדרע לזנוהי
ואילו עבד פירין דבר זרעה בה לזנוהי וחזא יי ארי
טב

12 ותוצא הארץ דשא עשב מזריע זרע למינהו ועץ

עשה פרי אשר זרעו בו למינהו וירא אלהים כי טוב:

Rashi

ותוצא הארץ וגו'. אף על פי שלא נאמר למינהו בדשאין בציווייהן, שמעו שנצטוו האילנות על כך, ונשאו קל וחומר בעצמן,
כדמפורש באגדה בשחיתת חולין (חולין ס.):

И настал вечер, и настало утро, —
день третий.

13 ויהי ערב ויהי בקר יום שלישי: (פ)

והיה רמש והיה צפר יום תליתאי

И сказал Бог: да будут светила на
тверди небесной, чтобы разделять
между днем и ночью, и да будут они
знамениями для времен и для дней и
годов;

ואמר יי יהוה נהורין ברקיעא דשמאי לאפרשא בין
ימא ובין ליליא ויהוה לאתין ולזמנין ולמימני בהון
יומין ושנין

14 ויאמר אלהים יהי מארת ^{light} ברקיע השמים להבדיל

בין היום ובין הלילה והיו לאתת ולמועדים ולמימים
ושנים:

Rashi

יהי מארת וגו'. מיום ראשון נבראו, וברביעי צוה עליהם להתלות ברקיע (חגיגה יב.), וכן כל תולדות שמים וארץ נבראו ביום ראשון, וכל אחד ואחד נקבע ביום שנגזר עליו, הוא שכתוב את השמים, לרבות תולדותיהם, ואת הארץ, לרבות תולדותיה: יהי מארת. חסר וי"ו כתיב, על שהוא יום מַאֲרָה ליפול אסכרה בתינוקות (מדרש אגדה), הוא ששנינו (תענית כז:), ברביעי היו מתענים על אסכרה שלא תפול בתינוקות: להבדיל בין היום ובין הלילה. משנגזר האור הראשון, אבל בשבעת (נ"א בג') ימי בראשית, שָׁמְשׁוּ האור והחשך הראשונים יחד, בין ביום ובין בלילה: והיו לאתת. כשהמאורות לוקין סימן רע הוא לעולם (סוכה כט.), שנאמר מֵאוֹתוֹת הַשָּׁמַיִם אֶל תַּחְתּוֹ וגו' (ירמיה י, ב), בעשותכם רצון הקב"ה, אין אתם צריכין לדאוג מן הפורענות: ולמועדים. על שם העתיד, שעתידים ישראל להצטוות על המועדות, והם נמנים למולד הלבנה: ולימים. שמוש החמה חצי יום ושמוש הלבנה חצי יום שלם: ושנים. לסוף שס"ה ימים (ס"א ורביע יום), יגמרו מהלכתם ב"ב מזלות המשרתים אותם, והיא שנה, (ס"א והוא שס"ה יום ורביע יום) וחוזרים ומתחילים פעם שניה לסבב בגלגל כמהלכן הראשון (פס"ז):

И да будут они светильниками на
тверди небесной, чтобы светить на
землю; и стало так.

15 וְהָיוּ לְמֵאוֹרֹת בְּרִקְיעַ הַשָּׁמַיִם לְהָאֵיר עַל־הָאָרֶץ

וַיְהִי־כֵן:

וַיְהִי וְהָיוּ לְמֵאוֹרֹת בְּרִקְיעַ הַשָּׁמַיִם לְהָאֵיר עַל־הָאָרֶץ
וַיְהִי כֵן

Rashi

והיו למאורות. עוד זאת ישמשו שיאירו לעולם:

И создал Бог два светила великие:
светило большее, для господства
днем, и светило меньшее, для
господства ночью, и звезды.

16 וַיַּעַשׂ אֱלֹהִים אֶת־שְׁנֵי הַמֵּאוֹרֹת הַגְּדֹלִים אֶת־הַמָּאֹר

government

הַגָּדֹל לְמַשְׁלַת הַיּוֹם וְאֶת־הַמָּאֹר הַקָּטָן לְמַשְׁלַת

הַלַּיְלָה וְאֵת הַכּוֹכָבִים:

וַיַּעַבְדוּ יְיָ יְתָרִין נְהוֹרִיא רַבְרָבִיא יְתָ נְהוֹרָא רַבָּא
לְמַשְׁלַת בִּימָמָא וְיְתָ נְהוֹרָא זַעְרָא לְמַשְׁלַת בְּלִילִיא וְיְתָ
כּוֹכְבִיא

Rashi

המארת הגדולים. שוים נבראו, ונתמעטה הלבנה, על שקטרגה ואמרה אי אפשר לשני מלכים שישתמשו בכתר אחד (חולין ס:):

הכוכבים. על ידי שמיעט את הלבנה, הִרְבָּה צבאיה להפיס דעתה (ב"ר):

И поместил их Бог на тверди
небесной, чтобы светить на землю,

וַיֵּהָב יְתְהוֹן יי בְּרָקִיעָא דְשָׁמַיָא לְאַנְהָרָא עַל אֲרֻעָא

И чтобы господствовать днем и
ночью, и чтобы разделять между
светом и тьмою; и увидел Бог, что это
хорошо.

וּלְמַשְׁלֹט בְּיָוֶם וּבְלַיְלָה וּלְאַפְרָשָׁא בֵּין נְהוֹרָא וּבֵין
חֲשׁוּכָא וַחֲזָא יי אֲרִי טָב

И настал вечер, и настало утро, —
день четвертый.

וַהֲוָה רָמַשׁ וַהֲוָה צֶפֶר יוֹם רְבִיעִיא

И сказал Бог: да воскишат воды
пресмыкающимися, существами
живыми, и птицы да летают над
землею по тверди небесной.

וַאֲמַר יי יְרַחֲשׁוּן מִיָּא רַחֲשׁ נִפְשָׁא חַיָּתָא וְעוֹפֵא יִפְרַח
עַל אֲרֻעָא עַל אִפִּי רְקִיעָא דְשָׁמַיָא

17 וַיִּתֵּן אֹתָם אֱלֹהִים בְּרָקִיעַ הַשָּׁמַיִם לְהָאִיר עַל־הָאָרֶץ:

18 וּלְמַשְׁלֹט בְּיָוֶם וּבְלַיְלָה וּלְהַבְדִּיל בֵּין הָאֹר וּבֵין הַחֹשֶׁךְ

וַיַּרְא אֱלֹהִים כִּי־טוֹב:

19 וַיְהִי־עֶרֶב וַיְהִי־בֹקֶר יוֹם רְבִיעִי: (פ)

20 וַיֹּאמֶר אֱלֹהִים יִשְׂרָצוּ הַמַּיִם שָׂרָץ נֶפֶשׁ חַיָּה וְעוֹף

וְעוֹפֵף עַל־הָאָרֶץ עַל־פְּנֵי רְקִיעַ הַשָּׁמַיִם:

Rashi

נפש חיה. שיהא בה חיות:

שרץ. כל דבר חי שאינו גבוה מן הארץ קרוי שרץ. בעוף כגון זבובים, בשקצים כגון נמלים וחיפוששים ותולעים, ובבריות כגון חולד ועכבר וחומט וכיוצא בהם וכן הדגים:

И сотворил Бог больших морских
зверей, и все существа живые,
ползающие, которыми воскишали
воды, по роду их, и всех птиц
крылатых по роду их; и увидел Бог,
что это хорошо.

וַיִּבְרָא יי ית תַּנִּינִיָּא רַבְרַבִּיָּא וַיְהִי כָּל נַפְשָׁא חַיָּתָא
דְּרַחֲשָׁא דִּי אֶרְחִישׁוּ מִיָּא לְזַנְיָהוֹן וַיְהִי כָּל עוֹפָא דְּפִרְחָא
לְזַנְיָהוּ וַחֲזָא יי אֶרֶץ טָב

a marine or
land
monster

21 וַיִּבְרָא אֱלֹהִים אֶת־הַתַּנִּינִים הַגְּדֹלִים וְאֶת כָּל־נֶפֶשׁ

properly

הַחַיָּה | הָרֹמְשֶׁת אֲשֶׁר שָׂרְצוּ הַמַּיִם לְמִינֵהֶם וְאֶת

כָּל־עוֹף כָּנָף לְמִינֵהוּ וַיֵּרָא אֱלֹהִים כִּי־טוֹב:

Rashi

התנינים. דגים גדולים שְׂבִיִּים. ובדברי אגדה (פרק הספינה בבא בתרא עד:) הוא לויתן ובן זוגו, שבראם זכר ונקבה, והרג את הנקבה ומלחה לצדיקים לעתיד לבא, שאם יפרו וירבו, לא יתקיים העולם בפניהם. התנינים כתיב (ב"ר): נפש החיה. נפש שיש בה חיות:

И благословил их Бог, сказав:
плодитесь, и множьтесь, и
наполняйте воды в морях, и птицы да
множатся на земле.

וַיְבָרֵךְ יִתְהוֹן יי לְמִמֶּר פּוּשׁוּ וּסְגוּ וּמְלוּ יִת מִיָּא
בְּיַמֵּי מִיָּא וְעוֹפָא יִסְגִּי בְּאַרְעָא

22 וַיְבָרֵךְ אֹתָם אֱלֹהִים לֵאמֹר פְּרוּ וּרְבוּ וּמְלֵאוּ אֶת־הַמַּיִם

בַּיַּמִּים וְהָעוֹף יִרְבַּ בָּאָרֶץ:

Rashi

ויברך אותם. לפי שמחסרים אותם וצדין מהם ואוכלין אותם, הוצרכו לברכה, ואף החיות הוצרכו לברכה, אלא מפני הנחש שעתיד לקללה לכך לא ברכן, שלא יהא הוא בכלל (מדרש אגדה): פרו. לשון פרי, כלומר עשו פירות: ורבו. אם לא אמר אלא פרו, היה אחד מוליד אחד ולא יותר, ובא ורבו שאחד מוליד הרבה:

И настал вечер, и настало утро, —
день пятый.

וַהְיֶה רָמַשׁ וַהְיֶה צֶפֶר יוֹם חַמִּישָׁאִי

fifth

23 וַיְהִי־עֶרֶב וַיְהִי־בֹקֶר יוֹם חַמִּישִׁי : (פ)

И сказал Бог: да произведет земля
существа живые по роду их: скот и
гадов и зверей земных по роду их; и
стало так.

וַיֹּאמֶר יי תַּפַּק אֶרֶצָא נַפְשָׁא חַיָּתָא לְזִנְיָה בְּעִיר וְרִחֵשׁ
וְחֹת אֶרֶצָא לְזִנְיָה וְהָוָה כֵּן

24 וַיֹּאמֶר אֱלֹהִים תּוֹצֵא הָאָרֶץ נֶפֶשׁ חַיָּה לְמִינָהּ בְּהֶמָּה

a reptile or
any
other...

וְרִמָּשׁ וְחַיֵּי-אָרֶץ לְמִינָהּ וַיְהִי-כֵן:

Rashi

תוצא הארץ. הוא שפירשתי (פסוק יד) שהכל נברא מיום ראשון ולא הוצרכו אלא להוציאם:

נפש חיה. שיש בה חיות (עיין לעיל פסוק כ');:

ורמש. הם שרצים, שהם נמוכים ורומשים על הארץ ונראים כאילו נגררים, שאין הלוקן ניכר. כל לשון רמש ושרץ בלשוננו
קונמובי"ש (רענען):

И создал Бог зверей земных по роду
их, и скот по роду его, и всех гадов
земных по роду их; и увидел Бог, что
это хорошо.

וַעֲבַד יי יֵת חֹת אֶרֶצָא לְזִנְיָה וְיֵת בְּעִירָא לְזִנְיָה וַיֵּת כָּל
רִחֵשָׁא דְאֶרֶצָא לְזִנְיָה וְחָזָא יי אַרִי טַב

25 וַיַּעַשׂ אֱלֹהִים אֶת-חַיֵּי הָאָרֶץ לְמִינָהּ וְאֶת-הַבְּהֵמָה

לְמִינָהּ וְאֶת כָּל-רִמָּשׁ הָאֲדָמָה לְמִינָהּ וַיֵּרָא אֱלֹהִים

כִּי-טוֹב:

Rashi

ויעש. תקנם בצביונם בתקונן ובקומתן:

И сказал Бог: сотворим человека по
образу Нашему, по подобию Нашему,
и да владычествуют они над рыбами
морскими и над птицами небесными,
и над скотом, и над всею землею, и
над всеми гадами, ползающими по
земле.

וַיֹּאמֶר יי נַעֲבִיד אִינְשָׁא בְּצַלְמֵנָא כְּדִמוּתֵנָא וַיִּשְׁלֹטוּן
בְּנוֹי יָמָא וּבְעוֹפֵא דְשָׁמַיָא וּבְבִיעִירָא וּבְכָל אֶרֶצָא
וּבְכָל רִחֵשָׁא דְרִחֵשׁ עַל אֶרֶצָא

26 וַיֹּאמֶר אֱלֹהִים נַעֲשֶׂה אָדָם בְּצַלְמֵנוּ כְּדִמוּתֵנוּ

to tread
down

וַיִּרְדּוּ בְּדָגַת הַיָּם וּבְעוֹף הַשָּׁמַיִם וּבְבְּהֶמָּה

וּבְכָל-הָאָרֶץ וּבְכָל-הָרִמָּשׁ הָרֹמֵשׁ עַל-הָאָרֶץ:

Rashi

נעשה אדם. עֲנֻתָּנוּתוֹ של הקב"ה למדנו מכאן, לפי שהאדם הוא בדמות המלאכים ויתקנאו בו, לפיכך נמלך בהן, וכשהוא דן את המלכים הוא נמלך בפמליא שלו, שכן מצינו באחאב, שאמר לו מיכה רָאִיתִי אֶת ה' יוֹשֵׁב עַל כִּסֵּאוֹ וְכָל צָבָא הַשָּׁמַיִם עוֹמְדִים עָלָיו מִיְמִינוֹ וּמִשְׁמָאלוֹ (מלכים א כב, יט), וכי יש ימין ושמאל לפניו, אלא אלו מיימינים לזכות ואלו משמאילים לחובה, וכן בגזירת עִירִין פְּתָגְמָא וּמֵאֵמֶר קְדִישִׁין שְׁאַלְתָּא (דניאל ד, יד), אף כאן בפמליא שלו נטל רשות, אמר להם יש בעליונים כדמותי, אם אין כדמותי בתחתונים הרי יש קנאה במעשה בראשית: נעשה אדם. אף על פי שלא סייעוהו ביצירתו, ויש מקום למינים לרדות, לא נמנע הכתוב מללמד דרך ארץ ומדת ענוה, שיהא הגדול נמלך ונוטל רשות מן הקטן (סנהדרין לח: — ב"ר), ואם כתב אעשה אדם, לא למדנו שהיה מדבר עם בית דינו, אלא עם עצמו, ותשובתו כתובה בצדו, ויברא את האדם, ולא כתיב ויבראו (ב"ר): בצלמנו. בדפוס שלנו: כדמותנו. להבין ולהשכיל (מדרש אגדה): וירדו בדגת הים. יש בלשון הזה לשון רידוי ולשון ירידה, זכה רודה בחיות ובהמות, לא זכה, נעשה ירוד לפניהם והחיה מושלת בו (ב"ר):

И сотворил Бог человека по образу
Своему, по образу Божию сотворил
его, мужчину и женщину сотворил их.

27 וַיִּבְרָא אֱלֹהִים | אֶת־הָאָדָם בְּצִלְמוֹ בְּצֶלֶם אֱלֹהִים בָּרָא

אֹתוֹ זָכָר וּנְקֵבָה בָּרָא אֹתָם:

וַיִּבְרָא יי ית אָדָם בְּצִלְמָהּ בְּצִלְמָא דְיֵי בָרָא יְתָה דְזָכָר
וּנְקֵבָה בָרָא יְתָהוּן

Rashi

ויברא אלהים את האדם בצלמו. בדפוס העשוי לו, שהכל נברא במאמר והוא נברא בידים, שנאמר וַתֵּשֶׁת עָלַי כַּפְּכָה (תהלים קלט, ה), נעשה בחותם, כמטבע העשויה על ידי רושם שקורין קוני"ץ (ובכ"י קוי"ן והוא בלשון אשכנז שטעמפעל), וכן הוא אומר תַּתְּהַפֵּךְ כְּחוֹמֶר חוֹתֶם (איוב לח, יד): בצלם אלהים ברא אותו. פירש לך, שאותו צלם המתוקן לו, צלם דיוקן יוצרו הוא: זכר ונקבה ברא אותם. ולהלן הוא אומר וַיִּקַּח אֶחָת מִצְלָעוֹתָיו וגו' (בראשית ב, כא), מדרש אגדה (ברכות סא. — ב"ר) שנבראו שני פרצופים בריאה ראשונה ואחר כך חלקן, ופשוטו של מקרא, כאן הודיעך שנבראו שניהם בששי, ולא פירש לך כיצד ברייתן, ופירש לך במקום אחר:

И благословил их Бог, и сказал им
Бог: плодитесь, и множьтесь, и
наполняйте землю, и подчините ее
себе, и владычествуйте над рыбами
морскими и над птицами небесными,
и над всяким животным, ползающим
по земле.

וּבְרִיךְ יְתֵהוֹן יי וַאֲמַר לְהוֹן יי פֹּשׁוּ וּסְגּוּ וּמְלוּ יֵת
אַרְעָא וּתְקוּפוּ עָלֶיהָ וּשְׁלוּטוּ בְּנוֹנֵי יָמָא וּבְעוֹפֵא דְשָׁמַיָא
וּבְכָל חַיְתָא דְרַחֲשָׂא עַל אֶרֶעָא

Rashi

וכבשה. חסר וי", ללמדך שהזכר כובש את הנקבה, שלא תהא יצאנית (ב"ר), ועוד ללמדך, שהאיש שדרכו לכבוש, מצווה
על פריה ורביה, ולא האשה (יבמות סה: — ב"ר):

И сказал Бог: вот, Я даю вам всякую
траву семенопосную, какая на всей
земле, и всякое дерево, у которого
плод древесный, семеноносный, —
вам да будет это в пищу —;

וַאֲמַר יי הֵא יְהִי לָכֹון יֵת כָּל עֵסְבָא דְבֵר זֶרַעַה
מִזְדָּרַע דִּי עַל אֶפִּי כָל אֶרֶעָא וְיֵת כָּל אֵילָנָא דִּי בֵּה
פִּירִי אֵילָנָא דְבֵר זֶרַעַה מִזְדָּרַע לָכֹון יְהֵא לְמִיכָל

Rashi

לכם יהיה לאכלה. ולכל חית הארץ. השָׁנָה להם בהמות וחיות למאכל, ולא הרשה לאדם ולאשתו להמית בריה ולאכול בשר,
אך כל ירק עשב יאכלו יחד כלם, וכשבאו בני נח התיר להם בשר (סנהדרין נט:), שנאמר כָּל רֶמֶשׂ אֲשֶׁר הוּא חַי וְגו' (ט, ג),
כירק עשב שהתירתי לאדם הראשון, נתתי לכם את כל:

28 וּבְרִיךְ אַתֶּם אֱלֹהִים וַיֹּאמֶר לָהֶם אֱלֹהִים פְּרוּ וּרְבוּ

וּמָלְאוּ אֶת־הָאָרֶץ וּכְבָשׁוּהָ וּרְדּוּ בְּדִגַּת הַיָּם וּבְעוֹף

הַשָּׁמַיִם וּבְכָל־חַיָּה הַרְמִשֶׁת עַל־הָאָרֶץ:

29 וַיֹּאמֶר אֱלֹהִים הִנֵּה נָתַתִּי לָכֶם אֶת־כָּל־עֵשֶׂב | זֶרַעַ

זֶרַע אֲשֶׁר עַל־פְּנֵי כָל־הָאָרֶץ וְאֶת־כָּל־הָעֵץ אֲשֶׁר־בּוֹ

she ate

פְּרִיעֵץ זֶרַע זֶרַע לָכֶם יְהִיָּה : לְאֹכְלָה :

А всем животным земным и всем
птицам небесным и всякому
ползающему по земле, в котором
душа живая, — всякую зелень
травную в пищу. И стало так.

וְלֹכְלֹחַ חַיֵּי אֶרֶץ וְלֹכְלֹחַ עֹפֹף דְּשָׁמַיָא וְלֹכְלֹחַ דְּרָחֵשׁ עַל
אֶרֶץ דִּי בֵּה נִפְשָׁא חַיָּתָא יֵת כָּל יְרוֹק עֲסָבָא לְמִיכָל
וְהָיָה כֵן

И увидел Бог все, что Он создал, и
вот, весьма хорошо. И настал вечер, и
настало утро, — день шестой.

וַחֲזָא יְיָ יֵת כָּל דִּי עֲבַד וְהָא תְקִין לְחֻדָּא וְהָיָה רַמְשׁ
וְהָיָה צֶפֶר יוֹם שְׁתִּיתָאִי

30 וְלֹכְלֹחַ חַיֵּי הָאָרֶץ וְלֹכְלֹחַ עֹפֹף הַשָּׁמַיִם וְלֹכְלֹחַ רֹמֵשׁ
עַל-הָאָרֶץ אֲשֶׁר-בּוֹ נֶפֶשׁ חַיָּה אֶת-כָּל-^{properly} יֵרֶק עֲשָׂב
לְאֹכְלָהּ וַיְהִי-כֵן:

31 וַיַּרְא אֱלֹהִים אֶת-כָּל-אֲשֶׁר עָשָׂה וְהִנֵּה טוֹב מְאֹד
וַיְהִי-עֶרֶב וַיְהִי-בֹקֶר יוֹם הַשִּׁשִּׁי : (פ)^{sixth}

Rashi

יום הששי. הוסיף ה' בששי, בגמר מעשה בראשית, לומר שהתנה עמהם על מנת שיקבלו עליהם ישראל חמשה חומשי תורה
(תנחומא בראשית א). דבר אחר, יום הששי, שכלם תלויים ועומדים עד יום הששי, הוא ששי בסיון (ס"א שביום ו' בסיון)
שקבלו ישראל התורה נתחזקו כל יצירת בראשית, ונחשב כאילו נברא העולם עתה, וזהו יום הששי בה"א, שאותו יום ו'
בסיון) המוכן למתן תורה (שבת פח.):

בראשית 2

Так совершенны были небо и земля и
все воинство их.

וַאֲשֶׁתְּכָלְלוּ שָׁמַיָא וְאֶרֶץ וְכָל חִילֵּהוֹן

1 וַיְכַלּוּ הַשָּׁמַיִם וְהָאָרֶץ וְכָל-צְבָאָם:

И совершил Бог к седьмому дню
творение Свое, которое он созидал, и
почил Бог в седьмой день от всего
творения Своего, которое Он созидал.

וַיְשִׁיב יי בְּיוֹמָא שְׁבִיעָאָה עֲבֹדְתָהּ דִּי עֲבָד וְנַח בְּיוֹמָא
שְׁבִיעָאָה מְכַל עֲבֹדְתָהּ דִּי עֲבָד

Rashi

ויכל אלהים ביום השביעי. ר' שמעון אומר, בשר ודם שאינו יודע עתיו ורגעיו, צריך להוסיף מחול על הקודש, אבל הקב"ה
שיוודע עתיו ורגעיו, נכנס בו כחוט השערה ונראה כאלו כלה בו ביום (ב"ר). דבר אחר, מה היה העולם חסר, מנוחה, באת
שבת באת מנוחה, כלתה ונגמרה המלאכה (ב"ר):

И благословил Бог седьмой день, и
освятил его, потому что в оный почил
от всего творения Своего, которое Бог
творил и созидал.

וּבִרְיָ יי יִתְּ יוֹמָא שְׁבִיעָאָה וְקֻדִישׁ יִתְּהּ אֲרִי בֵּה נַח
מְכַל עֲבֹדְתָהּ דִּי בְרָא יי לְמַעַבְד

Rashi

ויברך ויקדש. ברכו במן, שכל ימות השבוע ירד להם עומר לגלגולת, ובששי לחם משנה. וקדשו במן, שלא ירד כלל בשבת,
והמקרא כתוב על שם העתיד:
אשר ברא אלהים לעשות. המלאכה שהיתה ראויה לעשות בשבת, כפל ועשאה בששי, כמו שמפורש בבראשית רבה (יא, ט):

שני

Вот происхождение неба и земли при
сотворении их. В то время, когда
создал Превечный, Бог, землю и небо.

אֲלִין תּוֹלְדַת שְׁמַיָּא וְאַרְעָא כַּד אֲתַבְרִיאֻ בְּיוֹמָא דִּי
עֲבָד יי אֱלֹהִים אֲרַעָא וְשְׁמַיָּא

Rashi

2 וַיְכַל אֱלֹהִים בַּיּוֹם הַשְּׁבִיעִי מְלָאכְתּוֹ אֲשֶׁר עָשָׂה
וַיִּשְׁבֹּת בַּיּוֹם הַשְּׁבִיעִי מְכַל־מְלָאכְתּוֹ אֲשֶׁר עָשָׂה:

3 וַיְבָרֶךְ אֱלֹהִים אֶת־יּוֹם הַשְּׁבִיעִי וַיְקַדֵּשׁ אֹתוֹ כִּי בּוֹ שָׁבַת
מְכַל־מְלָאכְתּוֹ אֲשֶׁר־בָּרָא אֱלֹהִים לַעֲשׂוֹת: (פ)

4 אֵלֶּה תּוֹלְדוֹת הַשָּׁמַיִם וְהָאָרֶץ בְּהִבְרָאָם בַּיּוֹם עֲשׂוֹת
יְהוָה אֱלֹהִים אֶרֶץ וְשָׁמַיִם:

result

אלה. האמורים למעלה:

תולדות השמים והארץ בהבראם ביום עשות ה'. ללמדך שכלם נבראו בראשון. דבר אחר בהבראם, בה' בראם (מנחות כט:), שנאמר בַּיּוֹם ה' צוּר עוֹלָמִים, (ישעיה כו, ד) בב' אותיות הללו של השם, יצר שני עולמים, ולמדך כאן שהעולם הזה נברא בה"א, (ס"א רמז כמו שה"א פתוחה למטה, כך העולם פתוח לשבים בתשובה, ועולם הבא נברא ביו"ד, לומר שצדיקים שבאותו זמן מועטים (מנחות שם), כמו י' שהיא קטנה באותיות). רמז שירדו הרשעים למטה לראות שחת, כה"א זאת שסתומה מכל צדדיה, ופתוחה למטה לרדת דרך שם:

Никакого кустарника полевого еще
не было на земле, и никакая трава
полевая еще не росла, потому что
Превечный, Бог, не посылал дождя на
землю, и человека не было для
возделывания земли.

5 וְכָל | שִׁיחַ הַשָּׂדֶה טָרַם יְהוָה בְּאֶרֶץ וְכָל־עֵשֶׂב ^{a shoot}

הַשָּׂדֶה טָרַם יִצְמַח כִּי לֹא הִמְטִיר יְהוָה אֱלֹהִים ^{to sprout}

עַל־הָאָרֶץ וָאָדָם אֵין לַעֲבֹד אֶת־הָאֲדָמָה:

וְכָל אֵילָנִי חֲקָלָא עַד לֹא הָיוּ בְּאֶרֶעָא וְכָל עֵסְבָא
דְּחֲקָלָא עַד לֹא צָמַח אֲרִי לֹא אָחִית מְטָרָא יְיָ אֱלֹהִים
עַל אֶרֶעָא וְאָנֹשׁ לִית לְמַפְלַח יֵת אֲדָמָתָא

Rashi

טרם יהיה בארץ. כל טרם שבמקרא לשון עד לא הוא, ואינו לשון קודם, ואינו נפעל לומר הטרים כאשר יאמר הקדים, וזה מוכיח, ועוד אחר כי טָרַם תִּירָאוֹן (שמות ט, ל), עדיין לא תיראוֹן. ואף זה תפרש עדיין לא היה בארץ, כשנגמרה בריאת העולם בששי קודם שנברא אדם, וכל עשב השדה עדיין לא צמח, ובג' שכתוב ותוצא, לא יצאו, אלא על פתח הקרקע עמדו עד יום ששי (חולין ס:), ולמה, כי לא המטיר, ומה טעם לא המטיר, לפי שאדם אין לעבוד את האדמה, ואין מכיר בטובתן של גשמים, וכשבא אדם וידע שהם צורך לעולם, התפלל עליהם וירדו, וצמחו האילנות והדשאים (שם):
ה' אלהים. ה' הוא שמו, אלהים, שהוא שליט ושופט על כל העולם, וכן פירוש זה בכל מקום לפי פשוטו, ה' שהוא אלהים:

Тогда пар поднимался с земли и
орошал всю поверхность земли.

6 וָאָד | יַעֲלֶה מִן־הָאָרֶץ וְהִשְׁקָה ^{vapor}

אֶת־כָּל־פְּנֵי־הָאֲדָמָה:

וְעֲנָנָא הָיוּ סָלִיק מִן אֶרֶעָא וְאִשְׁקִי יֵת כָּל אֲפִי
אֲדָמָתָא

Rashi

ואד יעלה. לענין ברייתו של אדם העלה התהום, והשקה עננים לשרות העפר, ונברא אדם, כגִבֹּל זה שנותן מים ואחר כך לש את העיסה, אף כאן והשקה, ואחר כך וייצר (ב"ר):

И создал Превечный, Бог, человека из праха, из земли, и вдунул в ноздри его дыхание жизни, и стал человек существом живым.

7 וַיִּצְרֵה יְהוָה אֱלֹהִים אֶת־הָאָדָם עָפָר מִן־הָאֲדָמָה

וַיִּפַּח בְּאַפּוֹ נְשָׁמַת חַיִּים וַיְהִי הָאָדָם לְנֶפֶשׁ חַיָּה: to puff

וּבָרָא יי אֱלֹהִים יְת אָדָם עָפָר מִן אֲדָמָתָא וַנִּפַּח
בְּאַפּוֹהִי נְשָׁמָתָא דְחַיִּי וַהֲוֹת בְּאָדָם לְרוּחַ מְמַלְלָא

Rashi

וַיִּצְרֵה. שתי יצירות, יצירה לעולם הזה ויצירה לתחיית המתים (ב"ר), אבל בבהמה שאינה עומדת לדין, לא נכתב ביצירתה שני יודי"ן:

עפר מן האדמה. צבר עפרו מכל האדמה, מארבע רוחות (סנהדרין לח.), שבכל מקום שימות שם, תהא קולטתו לקבורה (תנחומא פקודי ג.). דבר אחר, נטל עפרו ממקום שנאמר בו מִזֶּבֶח אֲדָמָה תַעֲשֶׂה לִּי (שמות כ, כ), הלואי תהא לו אדמה כפרה ויוכל לעמוד (ב"ר):

ויפח באפיו. עשאו מן התחתונים ומן העליונים, גוף מן התחתונים ונשמה מן העליונים, לפי שביום ראשון נבראו שמים וארץ, בשני ברא רקיע לעליונים, בשלישי תראה היבשה לתחתונים, ברביעי ברא מאורות לעליונים, בחמישי ישרצו המים לתחתונים, הווקק בששי לבראות בו מעליונים ומתחתונים, ואם לאו יש קנאה במעשה בראשית, שיהיו אלו רבים על אלו בבריאת יום אחד (ב"ר):

לנפש חיה. אף בהמה וחיה נקראו נפש חיה, אך זו של אדם חיה שבכולן, שנתוסף בו דעה ודבור (אונקלוס):

И насадил Превечный, Бог, сад в Эде́не, к востоку, и поместил там человека, которого создал.

8 וַיִּטֵּעַ יְהוָה אֱלֹהִים גֶּן־עֵדֶן מִקְדָּם וַיִּשֶׂם שָׁם

אֶת־הָאָדָם אֲשֶׁר יָצָר:

וַנִּצְיֵב יי אֱלֹהִים גִּינְתָא בְּעֵדֶן מִלְּקַדְמִין וַאֲשׁוּי תַּמָּן יְת
אָדָם דִּי בָרָא

Rashi

מקדם. במזרחו של עדן נטע את הגן, ואם תאמר הרי כבר נאמר ויברא וגו' את האדם וגו', ראיתי בברייתא של ר' אליעזר בנו של ר' יוסי הגלילי מל"ב מדות שהתורה נדרשת וזו אחת מהן, כלל שלאחריו מעשה הוא פרטו של ראשון, ויברא את האדם וגו', זהו כלל, סתם בריאתו מהיכן וסתם מעשיו, חזר ופירש ויצר ה' אלהים וגו', ויצמח לו גן עדן, ויניחהו בגן עדן, וַיִּפֹּל עליו תרדמה, השומע סבור שהוא מעשה אחר, ואינו אלא פרטו של ראשון. וכן אצל הבהמה חזר וכתב ויצר ה' וגו' מן האדמה כל חית השדה (יט), כדי לפרש וַיָּבֵא אל האדם לקרות שם, וללמד על העופות שנבראו מן הרקק:

И произрастил Превечный, Бог, из
земли всякое дерево, приятное для
вида и хорошее для пищи, а дерево
жизни среди сада, также дерево
познания добра и зла.

ואצמח יי אלהים מן ארעא כל אילן דמרגג למחזי
וטב למיכל ואילן חיא במציעות גינתא ואילן דאכלין
פירוהי חכימין בין טב לביש

to delight
in

9 ויצמח יהוה אלהים מן-הָאֲדָמָה כָּל-עֵץ נִחְמַד

למראה וטוב למאכל ועץ החיים בתוך הגן ועץ

הדעת טוב ורע:

Rashi

ויצמח. לענין הגן הכתוב מדבר:

בתוך הגן. באמצע הגן (אונקלוס):

И река выходила из Эдена для
орошения сада, и оттуда разделялась
и образовала четыре главные реки.

ונהרא הוה נפיק מעדן לאשקא ית גינתא ומתמן
יתפרש והוי לארבעה רישי נהרין

to break
through

10 ונהר יצא מעדן להשקות את-הגן ומשם יפרד

והיה לארבעה ראשים:

Имя одной Пишон, та, которая
обтекает всю землю Хавилу, там, где
золото.

שום חד פישון הוא מקיף ית כל ארע דחווילה די תמן
דחבא

11 שם האחד פישון הוא הסבב את כל-ארץ החווילה

אשר-שם הזהב:

Rashi

פישון. הוא נילוס נהר מצרים (זוהר א, קכה), ועל שם שמימי מתברכין ועולין ומשקין את הארץ נקרא פישון, כמו ופשו
פרשיו (חבקוק א, ח). דבר אחר פישון, שהוא מגדל פשתן (ב"ר), שנאמר אצל מצרים ובושו עובדי פשתים (ישעיה יט, ט):

crystal

12 וזהב הארץ ההוא טוב שם הבדלח ואבן

a gem

השם :

И золото земли той хорошее, там же
бделий и камень оникс.

ודחבא דארעא ההיא טב תמן בדלחא ואבני בורלא

И имя второй реки Гихон, та, которая
обтекает всю землю Куш.

וְשֵׁם הַנָּהָר הַשֵּׁנִי גִיחֹן הוּא הַסּוֹבֵב אֶת כָּל-אֶרֶץ כּוּשׁ:
וְשֵׁם נְהָרָא תְּנִינָא גִיחֹן הוּא מְקִיף יֵת כָּל אֶרְעָא
דְּכוּשׁ

Rashi

גיחון. שהיה הולך והומה והמייתו גדולה מאד, כמו וכי גח (שמות כא, כח), שמנגח והולך והומה:

И имя третьей реки Хиддекел, та,
которая течет на востоке Ассирии. И
четвертая река — это Евфрат.

וְשֵׁם הַנָּהָר הַשְּׁלִישִׁי חִדְקֵל הוּא הַהֹלֵךְ קִדְמַת אַשּׁוּר
וְהַנָּהָר הָרְבִיעִי הוּא פָּרַת:
וְשֵׁם נְהָרָא תְּלִיתָא דִּיגֵלַת הוּא מְהֵלֵךְ לְמַדִּינָתָא
דְּאַתּוּר וְנְהָרָא רְבִיעָא הוּא פָּרַת

Rashi

חדקל. שמימי חדין וקלין (ברכות נט: — ב"ר):

פרת. מימי פרין ורבין (שם שם), ומברין את האדם: כוש ואשור. עדיין לא היו, וכתב המקרא על שם העתיד (ב"ר):

קדמת אשור. למזרחה של אשור:

הוא פרת. החשוב על כולם, הנזכר על שם ארץ ישראל (ב"ר):

И взял Превечный, Бог, человека, и
поместил его в саду Эденском, чтобы
возделывать его и хранить его.

וַיִּקַּח יְהוָה אֱלֹהִים אֶת-הָאָדָם וַיִּנְחֵהוּ בְּגִן-עֵדֶן לְעֲבֹדָהּ
וְלִשְׁמֶרָהּ:
וַדְּבַר יְיָ אֱלֹהִים יֵת אָדָם וְאַשְׁרִיָּה בְּגִינְתָא דְּעֵדֶן
לְמַפְלָחָהּ וּלְמִטְרָהּ

Rashi

ויקח. לקחו בדברים נאים, ופתחו ליכנס (ב"ר טז, ה):

И заповедал Превечный, Бог,
человеку, сказав: от всех деревьев в
саду ты можешь есть;

וַיִּצַּו יְהוָה אֱלֹהִים עַל-הָאָדָם לֵאמֹר מִכָּל עֵץ-הַגָּן אָכַל
תֹּאכֵל:
וּפְקִיד יְיָ אֱלֹהִים עַל אָדָם לְמִימַר מִכָּל אֵילָן גִּינְתָא
מִיכָל תִּיכּוּל

וַיִּצַּו יְהוָה אֱלֹהִים עַל-הָאָדָם לֵאמֹר מִכָּל עֵץ-הַגָּן אָכַל
תֹּאכֵל:

Но от дерева познания добра и зла —
не ешь от него, ибо как только ты
будешь есть от него, ты умрешь.

וַיֹּאמֶר יְיָ אֱלֹהִים הִנֵּה טוֹב לֵבִישׁ לֹא
תִּיכּוֹל מִנֶּה אָרִי בְּיוֹמָא דְּתִיכּוֹל מִנֶּה מִימַת תָּמוּת

И сказал Превечный, Бог: не хорошо
быть человеку одному, сотворю ему
помощницу, соответственную ему.

וַאֲמַר יְיָ אֱלֹהִים לֹא תִקְוִין לְמַהְוֵי אָדָם בְּלִחְדוּדָהּ
אֶעֱבֹד לָהּ סִמָּךְ לְקַבְלָהּ

17 וַיִּמְעַץ הַדֵּעַת טוֹב וְרָע לֹא תֹאכַל מִמֶּנּוּ כִּי בְיוֹם אֲכָלְךָ
מִמֶּנּוּ מוֹת תָּמוּת:

18 וַיֹּאמֶר יְהוָה אֱלֹהִים לֹא-טוֹב הֵיכָּן הָאָדָם לְבַדּוֹ
אֶעֱשֶׂה-לּוֹ עֶזֶר כְּנֻגְדּוֹ:

Rashi

לא טוב היות וגו'. שלא יאמרו שתי רשויות הן, הקב"ה בעליונים יחיד ואין לו זוג, וזה בתחתונים ואין לו זוג (פדר"א יב):
עזר כנגדו. זכה עזר, לא זכה כנגדו (יבמות סג. — ב"ר) להלחם:

И создал Превечный, Бог, из земли
всех зверей полевых и всех птиц
небесных, и привел к человеку, чтобы
видеть, как он нарек их, и как
нарек человек всякое существо
живое, это и будет имя его.

וַיִּבְרָא יְיָ אֱלֹהִים מִן אֲרֻעָא כָּל חַיֵּי הַבְּרָא וְיֵת כָּל עוֹפֵא
דְּשָׁמַיָא וְאִתָּהּ לֹת אָדָם לְמַחְזֵי מַה יִּקְרִי לָהּ וְכָל דִּי
הָיָה קָרִי לָהּ אָדָם נִפְשָׁא חַיָּתָא הוּא שְׁמָהּ

19 וַיִּצַּר יְהוָה אֱלֹהִים מִן-הָאָדָמָה כָּל-חַיַּת הַשָּׂדֶה וְאֵת

כָּל-עוֹף הַשָּׁמַיִם וַיָּבֵא אֶל-הָאָדָם לִרְאוֹת מַה-יִּקְרָא-לָהּ

וְכָל אֲשֶׁר יִקְרָא-לָהּ הָאָדָם נֶפֶשׁ חַיָּה הוּא שְׁמוֹ:

Rashi

ויצר וגו' מן האדמה. היא יצירה היא עשייה האמורה למעלה ויעש אלהים את חית הארץ וגו', אלא בא ופירש שהעופות
נבראו מן הרקק, לפי שאמר למעלה מן המים נבראו, וכאן אמר מן האדמה נבראו. ועוד למדך כאן, שבשעת יצירתו, מיד בו
ביום, הביאם אל האדם לקרות להם שם (חולין כז:). ובדברי אגדה (ב"ר יז, ד) יצירה זו לשון רידוי וכבוש, כמו כי תצור אֵל
עִיר (דברים כ, יט), שכבשן תחת ידו של אדם:

וכל אשר יקרא לו האדם נפש חיה וגו'. סרסוהו ופרשהו, כל נפש חיה אשר יקרא לו האדם שם, הוא שמו לעולם:

שלישי

И нарек человек имена всему скоту, и
птицам небесным, и всем зверям
полевым; но для человека не нашел
он помощницы, соответственной ему.

וַיִּקְרָא אָדָם שְׁמֵהֶן לְכָל בְּעִירָא וּלְעוֹפֵא דְשָׁמַיָא וּלְכָל
חַוֹת בְּרָא וּלְאָדָם לֹא אִשְׁפַּח סִמָּךְ לְקַבְלָהּ

20 וַיִּקְרָא הָאָדָם שִׁמּוֹת לְכָל־הַבְּהֵמָה וּלְעוֹף הַשָּׁמַיִם

וּלְכָל חַיַּת הַשָּׂדֶה וּלְאָדָם לֹא־מָצָא עֶזֶר כְּנֶגְדּוֹ:

Rashi

ולאדם לא מצא עזר. ויפל ה' אלהים תרדמה. כשהביאנו, הביאנו לפניו כל מין ומין, זכר ונקבה, אמר, לכלם יש בן זוג ולי אין בן זוג (ב"ר שם), מיד ויפל.

И навел Превечный, Бог, дремоту на
человека, и он уснул; тогда взял Он
одно из ребр его, и восполнил
плотию место его.

וַיָּרָמָא יְיָ אֱלֹהִים שְׁיִנְתָּא עַל אָדָם וַדְמָךְ וַנְסִיב קָדָא
מִעֲלֵעוּהִי וּמְלִי בְשָׂרָא תַּחוּתָהּ

properly

deep sleep

21 וַיִּפֹּל יְהוָה אֱלֹהִים | תִּרְדָּמָה עַל־הָאָדָם וַיִּישָׁן

וַיִּקַּח אֶחָת מִצִּלְעָתָיו וַיִּסְגֹּר בָּשָׂר תַּחְתָּנָהּ:

Rashi

מצלעותיו. מסטריו (ב"ר), כמו ולצלע המושפן (שמות כו, כ), זהו שאמרו שני פרצופין נבראו (ברכות סא:):
ויסגור. מקום החתך (שם):

ויישן ויקח. שלא יראה חתיכת הבשר שממנו נבראת, ותתבזה עליו (סנהדרין לט.).

И переустроил Превечный, Бог,
ребро, которое Он взял у человека, в
жену, и привел ее к человеку.

וּבְנָא יְיָ אֱלֹהִים יֵת עֲלֵעָא דְנָסִיב מִן אָדָם לְאַתְתָּא
וְאַיְתָהּ לְיֵת אָדָם

22 וַיִּבֶן יְהוָה אֱלֹהִים | אֶת־הַצֶּלַע אֲשֶׁר־לָקַח מִן־הָאָדָם

לְאִשָּׁה וַיְבִאָהּ אֵל־הָאָדָם:

Rashi

ויבן. כבנין, רחבה מלמטה וקצרה מלמעלה, לקבל הולד (ברכות סא: — ב"ר), כאוצר של חטים שהוא רחב מלמטה וקצר מלמעלה, שלא יכביד משאו על קירותיו:
ויבן את הצלע לאשה. להיות אשה, כמו ויעש אותו גִּדְעוֹן לְאִפּוֹד (שופטים ח, כז), להיות אפוד:

И сказал человек: теперь-то это кость
от костей моих и плоть от плоти
моей, эту-то пусть называют женою,
ибо от мужа взята она.

23 וַיֹּאמֶר הָאָדָם זֹאת הִפְעֵם עֲצָם מֵעֲצָמִי וּבָשָׂר מִבָּשָׂרִי

לְזֹאת יִקְרָא אִשָּׁה כִּי מֵאִישׁ לִקְחָהּ זֹאת:

וַאֲמַר הָאָדָם הִדָּא זְמַנָּא גִּרְמָא מִגִּרְמִי וּבָסְרָא מִבָּסְרִי
לְדָא יִתְקַרֵּי אֶתְתָּא אֲרִי מִבְּעֵלָא נְסִיבָא דָּא

Rashi

זאת הפעם. מלמד שבא אדם על כל בהמה וחיה, ולא נתקררה דעתו עד שבא על חוה (יבמות סג):
לזאת יקרא אשה כי מאיש וגו'. לשון נופל על לשון, מכאן שנברא העולם בלשון הקדש (ב"ר יח, ד)

Поэтому оставляет муж отца своего и
мать свою, и прилепляется к жене
своей, и делаютя они одною плотию.

24 עַל-כֵּן יַעֲזֹב אִישׁ אֶת-אָבִיו וְאֶת-אִמּוֹ וְדָבַק בְּאִשְׁתּוֹ

וְהָיוּ לְבָשָׂר אֶחָד:

עַל כֵּן יִשְׁבּוֹק גִּבּוֹר בֵּית מִשְׁכְּבִי אֲבוּהִי וְאִמִּי וְיִדְבֵּק
בְּאֶתְתָּהּ וְיִהְיוּ לְבָסְרָא חָד

Rashi

על כן יעזב איש. רוח הקדש אומרת כן, לאסור על בני נח העריות (סנהדרין נז):
לבשר אחד. הולד נוצר על ידי שניהם, ושם נעשה בשרם אחד (שם נח):

И оба они были наги, человек и жена
его, и не стыдились.

25 וַיְהִיו שְׁנֵיהֶם עָרוּמִים הָאָדָם וְאִשְׁתּוֹ וְלֹא יִתְבָּשְׂשׁוּ:

nude

וְהָיוּ תְרוּיָהוֹן עֲרִטִילָאִין אָדָם וְאֶתְתָּהּ וְלֹא מִתְכַּלְמִין

Rashi

ולא יתבוששו. שלא היו יודעים דרך צניעות להבחין בין טוב לרע, ואף על פי שנתנה בו דעה לקרות לו שמות, לא נתן בו יצר הרע, עד אכלו מן העץ ונכנס בו יצר הרע, וידע מה בין טוב לרע (פס"ז):

בראשית 3

И змей был лукавее всех зверей
полевых, которых создал Превечный,
Бог; и он сказал жене: действительно
ли сказал Бог: не ешьте ни от какого
дерева в саду?

וְחִוִּיא הָיָה חָכִים מִכָּל חַיֵּי הַבָּרָא דִּי עָבַד יְיָ אֱלֹהִים
וְאָמַר לְאִתָּתָא בְּקוֹשְׁטָא אָרִי אָמַר יְיָ לֹא תִכְלוּן מִכָּל
אֵילָן גִּינְתָא

1 וְהִנָּחֵשׁ הָיָה עָרוֹם מִכָּל חַיֵּי הַשָּׂדֶה אֲשֶׁר עָשָׂה ^{cunning}
יְהוָה אֱלֹהִים וַיֹּאמֶר אֶל־הָאִשָּׁה אַף כִּי־אָמַר אֱלֹהִים
לֹא תֹאכְלוּ מִכָּל עֵץ הָגֶן:

Rashi

והנחש היה ערום. מה ענין זה לכאן, היה לו לסמוך ויעש לאדם ולאשתו כְּתוּבָה עוֹר וְיִלְבִּישֵׁם, אלא ללמדך מאיזו סבה קפץ
הנחש עליהם, ראה אותם ערומים ועסוקים בתשמיש לעין כל, ונתאוה לה (ב"ר יח, ו):
ערום מכל. לפי ערמתו וגדולתו היתה מפלתו, ערום מכל ארור מכל (שם יט, א):
אף כי אמר וגו'. שמא אמר לכם לא תאכלו מכל וגו', ואף על פי שראה אותם אוכלים משאר פירות, הִרְבָּה עליה דברים, כדי
שתשיבנו ויבא לְדַבֵּר באותו העץ:

И жена сказала змею: из плодов
деревьев в саду мы есть можем;

וְאָמַרְתְּ אֶתָּתָא לְחִוִּיא מִפִּירֵי אֵילָן גִּינְתָא יִכּוֹל

2 וַתֹּאמֶר הָאִשָּׁה אֶל־הִנָּחֵשׁ מִפִּירֵי עֵץ־הָגֶן נֹאכָל:

Но о плодах дерева, которое посреди
сада, сказал Бог: не ешьте от него, и
не прикасайтесь к нему, дабы вы не
умерли.

וּמִפִּירֵי אֵילָנָא דִּי בְּמַצִּיעוֹת גִּינְתָא אָמַר יְיָ לֹא תִכְלוּן
מִנָּה וְלֹא תִקְרְבוּן בָּהּ דִּילְמָא תָּמוּתוּן

3 וּמִפִּירֵי הָעֵץ אֲשֶׁר בְּתוֹךְ־הָגֶן אָמַר אֱלֹהִים לֹא תֹאכְלוּ
מִמֶּנּוּ וְלֹא תִגְעוּ בוֹ פֶּן־תָּמוּתוּן:

Rashi

ולא תגעו בו. הוסיפה על הצווי, לפיכך באה לידי גרעון (סנהדרין כט.), הוא שנאמר אֶל תּוֹסֵף עַל דְּבָרָיו (משלי ל, ו):

И сказал змей жене: не умрете.

4 וַיֹּאמֶר הַנָּחָשׁ אֶל-הָאִשָּׁה לֹא-מוֹת תָּמוּתוֹן:

וַיֹּאמֶר הַנָּחָשׁ לֹא-מוֹת תָּמוּתוֹן

Rashi

לא מות תמותון. דחפה עד שנגעה בו, אמר לה כשם שאין מיתה בנגיעה כך אין מיתה באכילה (ב"ר יט, ג):

Но знает Бог, что как только вы
поедите от него, откроются глаза
ваши, и вы станете, подобно Богу,
знающими добро и зло.

5 כִּי יָדַע אֱלֹהִים כִּי בַיּוֹם אֲכַלְכֶּם מִמֶּנּוּ וְנִפְקְחוּ עֵינֵיכֶם

וְהָיִיתֶם כְּאֱלֹהִים יֹדְעֵי טוֹב וָרָע:

אֲרִי גְלִי קָדָם יי אֲרִי בַיּוֹמָא דְתִיכְלוֹן מִנָּה וְיִתְפַּתְחוּ

עֵינֵיכֶן וְיִתְהוֹן כְּרַבְרְבִין חֲכִימִין בִּין טַב לְבִישׁ

Rashi

כי יודע. כל אומן שונא את בני אומנותו, מן העץ אכל וברא את העולם (שם, ד):

והייתם כאלהים. יוצרי עולמות (ב"ר):

И увидела жена, что дерево хорошо
для пищи, и что оно — прелесть для
глаз, и что приятно дерево для
созерцания, и взяла плодов его, и ела,
и дала также мужу своему, который с
нею, и он ел.

6 וַתֵּרָא הָאִשָּׁה כִּי טוֹב הָעֵץ לְמַאֲכָל וְכִי תָאוֹה ^{a longing} תָּאוֹה הִוא

לְעֵינֵיהֶם וְנִחְמַד ^{to delight in} הָעֵץ לְהַשְׂכִּיל וְתִקַּח מִפְרִיָּו וַתֹּאכַל

וַתֵּתֶן גַּם-לְאִישָׁהּ עִמָּה וַיֹּאכַל:

וְחָזַת אֶתְתָּא אֲרִי טַב אֵילָן לְמִיכָל וְאֲרִי אִסִּי הוּא

לְעֵינֵין וּמְרַגָּג אֵילָנָא לְאַסְתְּכָלָא בֵּה וְנִסִּיבַת מֵאֲבָהּ

וַאֲכָלַת וַיְהִיבַת אֶף לְבַעְלָהּ עִמָּה וַאֲכָל

Rashi

ותרא האשה. ראתה דבריו של נחש והנאו לה והאמינתו (ב"ר):

כי טוב העץ. להיות כאלהים:

וכי תאוה הוא לעינים. כמו שאמר לה ונפקחו עיניכם:

ונחמד להשכיל. מו שאמר לה יודעי טוב ורע:

ותתן גם לאישה. שלא תמות היא ויחיה הוא וישא אחרת (פדר"א יג):

גם. לרבות בהמה וחיה (ב"ר):

И открылись глаза их обоим, и узнали
они, что они наги, и сшили
смоковые листья, и сделали себе
опоясания.

7 וַתִּפְתָּחְנָה עֵינֵי שְׁנֵיהֶם וַיֵּדְעוּ כִּי עֲרֻמָּם הֵם
וַיִּתְּפוּ עֲלֶיהָ תְאֵנָה וַיַּעֲשׂוּ לָהֶם חֲגֹרֶת׃

וַתִּפְתָּחְנָה עֵינֵי תְרוֹיהוֹן וַיֵּדְעוּ אֲרִי עֲרֻטִּילָאִין אִינוֹן
וַחֲטִיטוֹ לָהוֹן טְרָפִי תְאֵנִין וַעֲבָדוּ לָהוֹן זָרוֹן

Rashi

ותפקחנה וגו'. לענין החכמה דב"ר הכתוב, ולא לענין ראייה ממש (ב"ר), וסוף המקרא מוכיח:
וידעו כי עירומים הם. אף הסומא יודע כשהוא ערום, אלא מהו וידעו כי עירומים הם, מצוה אחת היתה בידם ונתערטלו הימנה
(ב"ר יט, ו):
עלה תאנה. הוא העץ שאכלו ממנו, בדבר שנתקלקלו בו נתקנו (סנהדרין ע:), אבל שאר העצים מנעום מליטול עליהם (ב"ר).
ומפני מה לא נתפרסם העץ, שאין הקב"ה חפץ להונות בריה, שלא יכלימוהו ויאמרו זה שלקה העולם על ידו. (מדרש רבי
תנחומא וירא פי"ד):

И услышали голос Превечного, Бога,
прохаживающегося в саду во время
прохлады дня, и скрылся человек и
жена его от Превечного, Бога, среди
деревьев сада.

8 וַיִּשְׁמְעוּ אֶת־קוֹל יְהוָה אֱלֹהִים מְתֻהָל בְּגֵן לְרוּחַ הַיּוֹם
וַיִּתְחַבֵּא הָאָדָם וְאִשְׁתּוֹ מִפְּנֵי יְהוָה אֱלֹהִים בְּתוֹךְ עֵץ
הַגֵּן׃

to secrete

וַיִּשְׁמְעוּ יְת קל מימרא ד'י אֱלֹהִים מְתֻהָל בְּגֵינְתָא
לְמַנְח יומא ואיטמר אָדָם וְאִתְתָּה מִן קָדָם יי אֱלֹהִים
בְּגוֹ אֵילִן גִּינְתָא

Rashi

וישמעו. יש מדרשי אגדה רבים, וכבר סדרום רבותינו על מכונם בבראשית רבה ובשאר מדרשות, ואני לא באתי אלא לפשוטו
של מקרא, ולאגדה המישבת דברי המקרא דב"ר דבור על אופניו: וישמעו. מה שמעו, שמעו את קול הקב"ה שהיה מתהלך
בגן:
לרוח היום. לאותו רוח שהשמש באה משם (ס"א לשם ודוק כי כן עיקר), וזו היא מערבית (ב"ר), שלפנות ערב חמה במערב
והמה סרחו בעשירית (סנהדרין לח:):

И воззвал Превечный, Бог, к человеку,
и сказал ему: где ты?

9 וַיִּקְרָא יְהוָה אֱלֹהִים אֶל־הָאָדָם וַיֹּאמֶר לֹא אַיִכָּה׃

וַיִּקְרָא יי אֱלֹהִים לְאָדָם וַיֹּאמֶר לֵה אָן אַתָּה

Rashi

איכה. יודע היה היכן הוא, אלא ליכנס עמו בדברים, שלא יהא נבהל להשיב אם יענישוהו פתאום (מדרש אגדה). וכן בקין אמר לו אי הקבל אחיך (בראשית ד, ט), וכן בבלעם מי האנשים האלה עמך (במדבר כב, ט), ליכנס עמהם בדברים, וכן בחזקיהו (ישעיה לט, א) בשלוחי מרודך בלאדן (ב"ר):

И он сказал: голос Твой слышал я в саду, и убоился, ибо я наг, и скрылся.

10 וַיֹּאמֶר אֶת־קִלְכֶּךָ שָׁמַעְתִּי בְּגֶן וְאִירָא כִּי־עֵרָם אָנֹכִי

וְאֶחָבָא:

וַאֲמַר יְת קל מִמָּרְךָ שָׁמַעִית בְּגִינְתָּא וְדַחִילִית אָרִי
עֲרִטִילַי אָנָּא וְאִיטְמָרִית

А Он сказал: кто сказал тебе, что ты наг? разве от дерева, о котором я заповедал тебе, чтоб не есть от него, ел ты?

11 וַיֹּאמֶר מִי הִגִּיד לְךָ כִּי עֵרָם אֹתָהּ הַמֹּוֹהֶעֶץ אֲשֶׁר

צִוִּיתִיךָ לְבָלְתִּי אֲכַל־מִמֶּנּוּ אֲכָלָתָ:

וַאֲמַר מִן חוֹי לָךְ אָרִי עֲרִטִילַי אֶת הָמֶן אֵילָנָא
דְּפִקְדָתָךְ בְּדִיל דְּלֹא לְמִיכַל מִנָּה אֲכָלָתָ

Rashi

מי הגיד לך. מאין לך לדעת מה בשת יש בעומד ערום:

המן העץ. בתמיה:

И сказал человек: жена, которую Ты придал мне, она дала мне от дерева, и я ел.

12 וַיֹּאמֶר הָאָדָם הָאִשָּׁה אֲשֶׁר נָתַתָּה עִמָּדִי הִוא נָתַתָּה־לִּי

מִן־הָעֵץ וְאֲכָלָ:

וַאֲמַר הָאָדָם אֶתְתָּא דִּיהֶבֶת עִמִּי הִיא יְהֶבֶת לִי מִן
אֵילָנָא וְאֲכָלִית

Rashi

אשר נתתה עמדי. כאן כפר בטובה (עבודה זרה ה:):

И сказал Превечный, Бог, жене: что ты это сделала? И жена сказала: змей обольстил меня, и я ела.

וַיֹּאמֶר יְיָ אֱלֹהִים לְאִתָּהָ מָה דָּא עֲבַדְתָּ וַאֲמַרְתָּ אִתָּהָ
חַוְיָא אֲטַעֲנִי וְאֶכְלִית

13 וַיֹּאמֶר יְהוָה אֱלֹהִים לְאִשָּׁה מַה־זָּאת עָשִׂיתָ וְתֹאמְרִי

הָאִשָּׁה הִנָּחֵשׁ הָשִׂיאָנִי וְאֶכֶל:

Rashi

השיאני. הטעני (אונקלוס), כמו (ישעיה לו, יד) אל ישיא אתכם חזקיהו (ב"ר):

И сказал Превечный, Бог, змею: за то, что ты сделал это, да будешь проклят из всего скота и из всех зверей полевых, на чреве твоём будешь ходить, и прах будешь есть во все дни жизни твоей.

וַיֹּאמֶר יְיָ אֱלֹהִים לְחַוְיָא אֲרִי עֲבַדְתָּ דָּא לִיט אַתְּ מְכַל
בְּעִירָא וּמְכַל חַוִּית בְּרָא עַל מַעַד תִּיזִיל וְעַפְרָא תִּיכּוּל
כָּל יוֹמֵי חַיֶּיךָ

14 וַיֹּאמֶר יְהוָה אֱלֹהִים | אֶל־הַנָּחָשׁ כִּי עָשִׂיתָ זֹאת אָרוּר

belly

אֶתְּהָ מְכַל־הַבְּהֵמָה וּמְכַל חַיֵּי הַשָּׂדֶה עַל־ גִּחְנֹךְ

תֵּלֶךְ וְעֹפֶר תֹּאכֹל כָּל־יְמֵי חַיֶּיךָ:

Rashi

כי עשית זאת. מכאן שאין מהפכים בזכותו של מסית, שאילו שאלו למה עשית זאת, היה לו להשיב דברי הרב ודברי התלמיד דברי מי שומעין (סנהדרין כט.)
מכל הבהמה ומכל חית השדה. אם מבהמה נתקלל, מחיה לא כל שכן, העמידו רבותינו מדרש זה במסכת בכורות (ח.),
ללמד שימי עיבורו של נחש שבע שנים:

על גחונך תלך. רגלים היו לו ונקצצו (סוטה ט: — ב"ר):

И вражду положу между тобою и женою, и между семенем твоим и семенем её, оно будет язвить тебе голову, а ты будешь язвить ему пяту.

וְדָבְבוּ אִשְׁוֵי בֵּינָךְ וּבֵין אֶתְתָּא וּבֵין בְּנֶךְ וּבֵין בְּנֵהָ
הוא יְהִי דְּכִיר לָךְ מֵה דְּעַבְדָּתָ לָהּ מִלְּקַדְמִין וְאֵת תְּהֵא
נָטִיר לָהּ לְסוּפָא

15 וְאִיבָה | אִשִּׁית בֵּינָךְ וּבֵין הָאִשָּׁה וּבֵין זְרַעָךְ וּבֵין
זְרַעָהּ הִוא יִשּׁוּפֶנָּךְ רָאשׁ וְאֶתְתָּא תִּשּׁוּפְנָהּ עֶקֶב: (ס) properly

Rashi

ואיבה אשית. אתה לא נתכוונת אלא שימות אדם כשיאכל הוא תחלה ותשא את חוה (ב"ר), ולא באת לדבר אל חוה תחלה
אלא לפי שהנשים דעתן קלות להתפתות, ויודעות לפתות את בעליהן, לפיכך ואיבה אשית (סוטה ט):
ישופך. יכתתך, כמו וְאֶפְּסָתָ אוֹתוֹ (דברים ט, כא), ותרגומו ושפית יתיה:

ואתה תשופנו עקב. לא יהא לך קומה, ותשכנו בעקבו, ואף משם תמיתנו. ולשון תשופנו, כמו נָשַׁף בָּהֶם (ישעיה מ, כד),
כשהנחש בא לנשוך הוא נושף כמין שריקה, ולפי שהלשון נופל על הלשון, כתב לשון נשיפה בשניהם:

Жене сказал Он: весьма умножу мучение беременности твоей, в мучении будешь рождать детей, а к мужу твоему — влечение твое; он же будет властвовать над тобою.

לְאֶתְתָּא אָמַר אֶסְגָּאָה אֶסְגִּי צַעֲרִיכִי וְעַדוּיִיכִי בְּצַעַר
תְּלִדֵי בָנִין וְלֹת בְּעֻלָּךְ תְּהֵא תְּאוּבָתִיךְ וְהִוא יִשְׁלֹט בָּךְ

16 אֶל־הָאִשָּׁה אָמַר הָרְבָּה אֲרַבָּהּ עֲצֻבֹנָךְ וְהָרְנָךְ
בְּעֶצֶב תִּלְדִּי בָנִים וְאֶל־אִישְׁךָ תִּשְׁקָתְךָ וְהִוא יִמְשָׁל־בָּךְ: (ס) pregnancy sorrow desire

Rashi

עצבונך. זה צער גידול בנים (עירובין ק:):

והרנך. זה צער העבור (שם):

בעצב תלדי בנים. זה צער הלידה (שם):

ואל אישך תשוקתך. לתשמיש, ואף על פי כן אין לך מצח לתובעו בפה, אלא הוא ימשול בך, הכל ממנו ולא ממך (שם):

תשוקתך. תאותך, כמו וְנָפְשׁוּ שׁוֹקֶקָה (ישעיה כט, ח):

И человеку сказал Он: за то, что ты
 послушался голоса жены твоей, и ты
 ел от дерева, о котором я заповедал
 тебе, сказав: не ешь от него, — да
 будет проклята земля из-за тебя, с
 мучением будешь есть от нея во все
 дни жизни твоей;

וּלְאָדָם אָמַר אֲרִי קִבִּילָתָ לְמִימַר אֶתְּךָ וְאָכַלְתָּ מִן
 אֵילָנָא דִּי פִקִּידְתָּךְ לְמִימַר לָא תִיכּוּל מִנָּה לִיטָא
 אַרְעָא בְּדִילָךְ בְּעֶמְל תִּיכְלִינָה כָּל יוֹמֵי חַיֶּיךָ

17 וּלְאָדָם אָמַר כִּי־שָׁמַעְתָּ לְקוֹל אִשְׁתְּךָ וְתָאכַל מִן־הָעֵץ
 אֲשֶׁר צִוִּיתִיךָ לֵאמֹר לֹא תֹאכַל מִמֶּנּוּ אֲרוּרָה הָאֲדָמָה
 בְּעִבּוּרָךְ ^{properly} בְּעֶצְבוֹן תֹּאכְלֶנָּה כָּל יְמֵי חַיֶּיךָ:

Rashi

ארורה האדמה בעבורך. תעלה לך דברים ארוכים, כגון זבובים ופרעושים ונמלים (ב"ר), משל ליוצא לתרבות רעה, והבריות
 מקללות שדים שינק מהם (ירושלמי כלאים א, ז):

Терн и волчец произрастит она тебе,
 и ты будешь есть траву полевою.

וְכֹבֵדִין וְאַטְדִּין תַּצְמַח לָךְ וְתִיכּוּל יֵת עֶסְבָּא דְחַקְלָא

18 וְקוֹץ וְדַרְדָּר ^{to sprout} תַּצְמִיחַ לָךְ וְאָכַלְתָּ אֶת־עֵשֶׂב

הַשָּׂדֶה:

Rashi

וקוץ ודרדר תצמיח לך. הארץ, כשתזרענה מיני זרעים, תצמיח קוץ ודרדר קונדס ועכביות (ב"ר), והן נאכלים על ידי תיקון
 (ביצה לד).
 ואכלת את עשב השדה. ומה קללה היא זו, והלא בברכה נאמר לו (א, כט) הִנֵּה נָתַתִּי לָכֶם אֶת כָּל עֵשֶׂב זֹרֵעַ זֹרֵעַ וגו', אלא
 מה אמור כאן בראש הענין, ארורה האדמה בעבורך בעצבון תאכלנה, ואחר העצבון וקוץ ודרדר תצמיח לך, כשתזרענה
 קטניות או ירקות גנה, היא תצמיח לך קוצים ודרדרים ושאר עשבי שדה, ועל כרחך תאכלם:

В поте лица твоего будешь есть хлеб,
 пока не возвратишься в землю, ибо из
 нея ты взят; ибо прах ты, и к праху
 возвратишься.

בְּזַעַתָּא דְאַפֵּךְ תִּיכּוּל לֶחֶמָא עַד דְּתִיתּוּב לְאַרְעָא דְמִנָּה
 אֶתְבְּרִיתָא אֲרִי עֶפְרָא אֶת וּלְעֶפְרָא תִתּוּב

19 בְּזַעַת ^{sweat} אִפֶּיךָ תֹאכַל לֶחֶם עַד שׁוּבוֹךְ אֶל־הָאֲדָמָה כִּי
 מִמֶּנָּה לִקְחָתָ כִּי־עֶפֶר אַתָּה וְאֶל־עֶפֶר תָּשׁוּב:

Rashi

בזעת אפך. לאחר שתטרח בו הרבה:

И нарек человек имя жене своей: Ева,
потому что она стала матерью всех
живущих.

20 וַיִּקְרָא הָאָדָם שֵׁם אִשְׁתּוֹ חַוָּה כִּי הִיא הָיְתָה אִם

כָּל־חַי:

וַיִּקְרָא אָדָם שׁוֹם אֶתְתָּהּ חַוָּה אֲרִי הִיא אִמָּא דְכָל
בְּנֵי אָנְשָׁא

Rashi

ויקרא האדם. חזר הכתוב לענינו הראשון ויקרא האדם שמות, ולא הפסיק, אלא ללמדך שעל ידי קריאת שמות נזדווגה לו חוה, כמו שכתוב ולאדם לא מצא עזר כנגדו, לפיכך ויפל תרדמה, ועל ידי שכתב ויהיו שניהם ערומים, סמך לו פרשת הנחש, להודיעך, שמתוך שראה אותם ערומים וראה אותם עסוקים בתשמיש, נתאוה לה ובא עליהם במחשבה ובמרמה: חוה. נופל על לשון חיה, שמחיה את ולדותיה, כאשר תאמר מֶה הָיָה לָאָדָם (קהלת ב, כב) בלשון היה (פס"ז):

И сделал Превечный, Бог, для
человека и для жены его одежды
кожаные, и одел их.

21 וַיַּעַשׂ יְהוָה אֱלֹהִים לָאָדָם וּלְאִשְׁתּוֹ ^{tunic} כְּתָנֹת עֹר

וַיַּלְבִּשֵׁם: (פ)

וַעֲבַד יי אֱלֹהִים לָאָדָם וּלְאִתְתָּהּ לְבוּשֵׁין דִּיקָר עַל
מִשְׁךְ בְּשָׂרִיהוֹן וְאַלְבִּישִׁינוּן

Rashi

כתנות עור. יש דברי אגדה (ב"ר) אומרים חלקים כצפורן היו מדובקים על עורן. ויש אומרים דבר הבא מן העור, כגון צמר הארנבת שהוא רך וחס, ועשה להם כתנות ממנו (סוטה יד. — ב"ר):

רביעי

И сказал Превечный, Бог: вот, человек
стал как один из Нас, познавая добро
и зло, и теперь, может статься,
прострет он руку свою, и возьмет
также от дерева жизни, и по-ест, и
будет жить вечно!

וַאֲמַר יי אֱלֹהִים הָאָדָם הָיָה יְחִידִי בְּעֵלְמָא מִנָּה
לְמִידַע טַב וְרַע וְכַעַן דִּילְמָא יוֹשִׁיט יָדָה וְיִסַּב אָף
מֵאֵילָן חַיָּא וְיִכּוּל וְיַחֲיִי לְעֵלָם

22 וַאֲמַר | יְהוָה אֱלֹהִים הֵן הָאָדָם הָיָה כְּאַחַד מִמֶּנּוּ

לְדַעַת טוֹב וְרָע וְעַתָּה | פְּנִי-יִשְׁלַח יָדוֹ וְלָקַח גַּם מִעֵץ

הַחַיִּים וְאָכַל וְיָחִי ^{to live} לְעֵלָם:

Rashi

היה כאחד ממנו. הרי הוא יחיד בתחתונים כמו שאני יחיד בעליונים (ב"ר), ומה היא יחידתו, לדעת טוב ורע, מה שאין כן
בבהמה וחיה:

ועתה פן ישלח ידו וגו'. ומשיחיה לעולם, הרי הוא קרוב להטעות הבריות אחריו, ולומר אף הוא אלוה. ויש מדרשי אגדה, אבל
אין מיושבין על פשוטו:

И выслал его Превечный, Бог, из сада
Эденского, чтобы возделывать землю,
из которой он взят.

וַיִּשְׁלַח הוּא יְהוָה אֱלֹהִים מִגֶּן-עֵדֶן לְעַבֵּד אֶת-הָאֲדָמָה
דְּאֶתְבְּרִי מִתְמָן

23 וַיִּשְׁלַח הוּא יְהוָה אֱלֹהִים מִגֶּן-עֵדֶן לְעַבֵּד אֶת-הָאֲדָמָה

אֲשֶׁר לָקַח מִשָּׁם:

Так изгнал Он человека; и поставил
на востоке от сада Эденского херувов
и пламенный меч, возвращающийся,
чтобы охранять путь к дереву жизни.

וְתָרוּךְ יֵת אָדָם וְאֲשֶׁרִי מְלַקְדָּמִין לְגִינְתָא דְּעֵדֶן יֵת
כְּרוּבִיא וְיֵת שֶׁנֶּן חֲרָבָא דְּמִתְהַפֵּכָא לְמִיטֵר יֵת אוֹרַח
אֵילָן חַיָּא

to drive out
from a...

24 וַיִּגְרֹשׁ אֶת-הָאָדָם וַיִּשְׁכֹּן מִקֶּדֶם לְגֶן-עֵדֶן

אֶת-הַכְּרָבִים וְאֵת ^{a blaze} לֵהֵט הַחֶרֶב הַמִּתְהַפֶּכֶת לְשׂוֹר

אֶת-דֶּרֶךְ עֵץ הַחַיִּים: (ס)

מקדם לגן עדן. במזרחו של גן עדן, חוץ לגן:

את הכרובים. מלאכי חבלה (ב"ר):

החרב המתהפכת. ולה להט לאיים עליו מלכנוס עוד לגן. תרגום להט שָׁנָן, כמו שלף שננא (סנהדרין פב.) ובלשון לע"ז למ"א.

ומדרש אגדה יש (ב"ר), ואני איני בא אלא לפשוטו:

בראשית 4

И человек познал Еву, жену свою, и
она зачала, и родила Каина, и
сказала: я приобрела человека от
Превечного.

1 וַהֲאָדָם יָדַע אֶת-חַוָּה אִשְׁתּוֹ וַתַּהַר וַתֵּלֶד אֶת-קַיִן

וַתֹּאמֶר קַנִּיתִי אִישׁ אֶת-יְהוָה:

וַהֲאָדָם יָדַע יְת חַוָּה אִתָּהּ וַעֲדִיאת וַיֵּלֶד יְת קַיִן

וַתֹּאמֶר קַנִּיתִי גִבְרָא (מֶן) קָדָם יְ

והאדם ידע. כבר קודם הענין של מעלה, קודם שחטא ונטרד מגן עדן, וכן ההריון והלידה (סנהדרין לח:), שאם כתב וידע

אדם, נשמע שלאחר שנטרד היו לו בנים:

קין. על שם קניתי:

את ה'. כמו עם ה', כשברא אותי ואת אישי, לבדו בראנו, אבל בזה שותפים אנו עמו (נדה לא.).

את קין את אחיו את הבל. ג' אתים ריבויים הם, מלמד שתאומה נולדה עם קין, ועם הבל נולדו שנים, לכך נאמר ותוסף (ב"ר

כב, ג):

И еще родила брата его, Авеля; и был
Авель пастухом мелкого скота, а Каин
был земледельцем.

2 וַתִּסֶּף לָלֶדֶת אֶת-אַחִיו אֶת-הָבֶל וַיְהִי-הֶבֶל רֹעֵה צֹאן

וַקַּיִן הָיָה עֹבֵד אֲדָמָה:

וַאֲוִסִּיפֶת לְמִילֵד יְת אַחוּהִי יְת הָבֶל וַהֲוָה הָבֶל רֹעִי

עֲנָא וְקַיִן הָוָה פֹּלַח בְּאַרְעָא

רועה צאן. לפי שנתקללה האדמה, פירש לו מעבודתה (מדרש אגדה):

И было, спустя некоторое время,
принес Каин от плодов земли дар
Превечному.

וַהֲוָה מִסּוּף יוֹמִין וְאִתִּי קַיִן מֵאֲבָא דְאַרְעָא תְּקֻרֻבְתָּא

קָדָם יי

3 וַיְהִי מִקֵּץ יָמִים וַיָּבֵא לָקַיִן מִפְּרִי הָאֲדָמָה מִנְחָה לַיהוָה:

Rashi

מפרי האדמה. מן הגרוע (ב"ר). ויש אגדה (תנחומא) שאומרת זרע פשתן היה. (דבר אחר מפרי, מאיזה שבא לידו לא טוב ולא מובחר):

И Авель также принес от
первородных мелкого скота своего и
от туков их; и Превечный
приклонился к Авелю и к дару его.

וַהֲבֵל אִתִּי אֵף הוּא מִבְּכִירֵי עֵנָה וּמִשְׁמָנֶהוּן וְהוּת

רַעְוָא מִן קָדָם יי בְּהֵבֵל וּבְקֻרְבָּנָה

the firstling
of man
or...

4 וַהֲבֵל הֵבִיא גַם־הוּא מִבְּכֹרֹת צֹאֲנוֹ וּמִחֻלְבָּהֶן

to gaze at
or about

וַיִּשַׁע יְהוָה אֶל־הֵבֵל וְאֶל־מִנְחָתוֹ:

Rashi

וישע. ויפן. וכן ואל מנחתו לא שעה, לא פנה. וכן ואל ישעו (שמות ח, ט), אל יפנו. וכן שעה מעליו (איוב יד, ו), פנה מעליו: וישע. ירדה אש ולחכה מנחתו (פס"ז):

А к Каину и к дару его не
приклонился; и весьма досадно было
Каину, и поникло лице его.

וּבְקַיִן וּבְקֻרְבָּנָה לֹא הוּת רַעְוָא וַתִּקַּף לְקַיִן לַחֲדָא

וְאַתְכַּבִּישׁוּ אַפּוּהִי

5 וְאֶל־קַיִן וְאֶל־מִנְחָתוֹ לֹא שָׁעָה וַיִּחַר לְקַיִן מְאֹד וַיִּפְּלוּ

פָּנָיו:

И сказал Превечный Каину: для чего
досадно тебе, и для чего поникло
лице твое?

וַאֲמַר יי לְקַיִן לָמָּה תִּקַּף לָךְ וּלְמָּה אֶתְכַּבִּישׁוּ אַפֶּיךָ

6 וַיֹּאמֶר יְהוָה אֶל־קַיִן לָמָּה חָרָה לָךְ וּלְמָּה נָפְלוּ פָנֶיךָ:

Разве, когда делаешь доброе, не
поднято оно? Но если не делаешь
доброе, то у двери грех ложится, и к
тебе — стремление его; ты же должен
властвовать над ним.

הלא אם תוטיב עובדך ישתבק לך ואם לא תוטיב
עובדך ליום דינא חטאך נטיר דיעתיד לאתפרעא מנך
אם לא תתוב ואם תתוב ישתבק לך

an
elevation
or
leprous...
7 הָלוֹא אִם-תִּטִּיב שְׂאֵת וְאִם לֹא תִטִּיב לִפְתָּח
desire to crouch
חֲטָאת רִבֵּץ וְאַלֶּיךָ תִּשְׁוָקְתּוֹ וְאַתָּה תִּמְשָׁל-בּוֹ:

Rashi

הלא אם תיטיב. כתרגומו פירושו:
לפתח חטאת רובץ. לפתח קברך חטאתך שמור (מדרש אגדה):
ואליך תשוקתו. של חטאת, הוא יצר הרע, תמיד שוקק ומתאוה להכשילך (שם):
ואתה תמשל בו. אם תרצה תתגבר עליו (שם):

И пересказал это Каин Авелю, брату
своему. И было, когда они были в
поле, восстал Каин на Авеля, брата
своего, и убил его.

וַיֹּאמֶר קַיִן אֶל-הָבֶל אָחִיו וְהָיָה בְּהִיּוֹתָם בִּשְׂדֵה וַיִּקָּם
קַיִן עַל הָבֶל אָחִיו וַיַּקְטִלֵהוּ

8 וַיֹּאמֶר קַיִן אֶל-הָבֶל אָחִיו וְהָיָה בְּהִיּוֹתָם בִּשְׂדֵה וַיִּקָּם
קַיִן אֶל-הָבֶל אָחִיו וַיַּקְטִלֵהוּ:

Rashi

ויאמר קין. נכנס עמו בדברי ריב ומצה, להתעולל עליו להרגו. ויש בזה מדרשי אגדה, אך זה ישובו של מקרא:

И сказал Превечный Каину: где
Авель, брат твой? И тот сказал: не
знаю; разве я сторож брата моего?

וַיֹּאמֶר יי' לְקַיִן אֵן הָבֶל אָחִיךָ וַיֹּאמֶר לֹא יָדַעְנָא הַנָּטֵר
אָחִי אֲנִי

9 וַיֹּאמֶר יְהוָה אֶל-קַיִן אֵי הֶבֶל אָחִיךָ וַיֹּאמֶר לֹא יָדַעְתִּי
הַשֹּׁמֵר אָחִי אֲנִי:

Rashi

אי הבל אחיך. להכנס עמו בדברי נחת, אולי ישוב ויאמר אני הרגתי וחטאתי לך:
לא ידעתי. נעשה כגונב דעת העליונה:
השומר אחי. לשון תימה הוא, וכן כל ה"א הנקודה בחטף פת"ח:

И Он сказал: что ты сделал? голос
крови брата твоего вопиет ко Мне из
земли.

וַיֹּאמֶר מָה עָשִׂיתָ קוֹל דְּמֵי אָחִיךָ צֹעֲקִים אֵלַי
אָחוּךְ קָבָלִין קְדָמִי מִן אֲרֶעָא

10 וַיֹּאמֶר מָה עָשִׂיתָ קוֹל דְּמֵי אָחִיךָ צֹעֲקִים אֵלַי
מִן-הָאָדָמָה: to shriek

Rashi

דמי אחיך. דמו ודם זרעיותיו. דבר אחר, שעשה בו פצעים הרבה, שלא היה יודע מהיכן נפשו יוצאה (סנהדרין לז:):

И ныне да будешь проклят от земли,
которая разверзла уста свои, чтобы
принять кровь брата твоего от руки
твоей.

וּכְעַן לֵיט אֶת מִן אֲרֶעָא דִּפְתַּחַת יָת פּוּמָה וְקָבִילַת יָת
דָּמָה דְּאָחוּךְ מִן יָדְךָ

11 וְעַתָּה אָרוּר אַתָּה מִן-הָאָדָמָה אֲשֶׁר פָּצְתָהּ
אֶת-פִּיהָ לִקְחַת אֶת-דְּמֵי אָחִיךָ מִיָּדְךָ: to rend

Rashi

מן האדמה. יותר ממה שנתקללה היא כבר בעונה, וגם בזו הוסיפה לחטוא:
אשר פצתה את פיה לקחת את דמי אחיך וגו'. והנני מוסיף לה קללה אצלך, לא תוסף תת כחה (ס"א הכל דבור אחד ממן
האדמה עד כאן):

Когда будешь возделывать землю, она
не станет более доставлять тебе силы
своей, шатающимся и скитальцем
будешь ты на земле.

אַרִי תִפְלַח בְּאַרְעָא לֹא תוֹסִיף לְמַתְּן חֵילָה לָךְ מִטְּלִיל
וְגַלִּי תִהְיֶה בְּאַרְעָא

12 כִּי תַעֲבֹל אֶת-הָאָדָמָה לֹא-תוֹסֵף תִּתְּכֶנָּה לָךְ
נָע וָנָד תִּהְיֶה בְּאַרְצֶךָ: to nod to waver

Rashi

נע ונד. אין לך רשות לדור במקום אחד:

И сказал Каин Превечному: слишком
велико наказание мое, чтобы снести
его.

וַיֹּאמֶר קַיִן אֶל-יְהוָה גָּדוֹל עוֹנִי מִנְּשָׂא:

13 וַיֹּאמֶר קַיִן אֶל-יְהוָה גָּדוֹל עוֹנִי מִנְּשָׂא:

גדול עוני מנשוא. בתמיה, אתה טוען עליונים ותחתונים, ועוני אי אפשר לטעון (ב"ר כב, יא):

Вот, Ты сгоняешь меня теперь с лица земли этой, и от лица Твоего должен я скрываться, и стану шатающимся и скитальцем на земле, и будет, кто ни встретит меня, убьет меня.

הא תריכתא יתי יומא דין מעל אפי ארעא ומן קדמך
לית אפשר לאטמרא ואהי מטלטל וגלי בארעא ויהי
כל דישכחנני יקטלינני

И сказал ему Превечный: посему, кто ни убьет Каина — всемеро отомстится за него! И сделал Превечный Каину знак, чтобы не убил его никто, кто-бы ни встретил его.

ואמר לה יי בכן כל קטיל קין לשבעא דרין ותפרע
מנה ושוי יי לקין אתא בדיל דלא למקטל יתה כל
דישכחנה

14 הן גרשת אתי היום מעל פני האדמה ומפניך אסתגר

והייתי נע ונד בארץ והיה כל-מצאי יהרגני:

15 ויאמר לו יהוה לכן כל-הרג קין שבעתים יקם וישם

יהוה לקין אות לבלתי הפות-אתו כל-מצאו:

לכן כל הורג קין. זה אחד מן המקראות שקצרו דבריהם ורמזו ולא פירשו, לכן כל הורג קין, לשון גערה, כה יעשה לו, כך וכך עונשו, ולא פירש עונשו:

שבעתים יוקם. איני רוצה להנקם מקין עכשיו, לסוף שבעה דורות אני נוקם נקמתי ממנו, שיעמוד למך מבני בניו ויהרגהו. וסוף המקרא שאמר שבעתים יוקם, והיא נקמת הבל מקין, למדנו שתחלת מקרא לשון גערה היא, שלא תהא בריה מזיקתו. וכיוצא בו ויאמר דוד כל מכה יבוס ייגע בצנור (שמואל-ב ה, ח), ולא פירש מה יעשה לו, אבל דבר הכתוב ברמז, כל מכה יבוס ייגע בצנור ויקרב אל השער ויכבשנו, ואת הענרים וגו', וגם אותם יכה על אשר אמרו העור והפסח לא יבא אל תוך הבית, המכה את אלו אני אעשנו ראש ושר, כאן קצר דבריו, ובדברי הימים (א יא, ו) פירש יהיה לראש ולשר:

וישם ה' לקין אות. חקק לו אות משמו במצחו. (ס"א) כל מוצאי יהרגני, הבהמות והחיות, אבל בני אדם עדיין לא היו שיירא מהם, רק אביו ואמו, ומהם לא היה ירא שיהרגהו, אלא אמר, עד עכשיו היה פחדתי על כל החיות, כמו שנאמר ומוראכם כו', ועכשיו בשביל עון זה לא ייראו ממני החיות ויהרגוני, מיד וישם ה' לקין אות, החזיר מוראו על הכל:

И ушел Каин от лица Превечного, и поселился в земле Нод, на востоке от Эдена.

וַיִּפֶּק קַיִן מִן הַקֶּדֶם יְיָ וַיֵּתִיב בְּאַרְעָא גְלִי וּמִטְלִטֵל דְּהוּה
עֲבִידָא עֲלוּהֵי מִלְקָדְמִין דְּגִינָתָא דְעֵדֶן

Rashi

ויצא קין. יצא בהכנעה כגונב דעת העליונה:

בארץ נוד. בארץ שכל הגולים נדים שם:

קדמת עדן. שם גלה אביו כשגורש מגן עדן, שנאמר וַיִּשְׁכֹּן מִקְדָּם לְגֵן עֵדֶן וגו', לשמור את שמירת דרך מבוא הגן, שיש ללמוד שהיה אדם שם, ומצינו שרוח מזרחית קולטת בכל מקום את הרוצחים, שנאמר אֶזְיִבְדִּיל מִשָּׁה וגו' מִזְרְחָה שְׁמֶשׁ (דברים ז, מא). דבר אחר בארץ נוד, כל מקום שהלך, היתה הארץ מזדעזעת תחתיו, והבריות אומרים סורו מעליו, והו שהרג את אחיו:

И познал Каин жену свою, и она зачала, и родила Еноха. Тогда он строил город, и дал имя городу по имени сына своего Еноха.

וַיֵּדַע קַיִן יְתָ אִתָּהּ וַעֲדִיאָת וַיֵּלֶידַת יֵת חֲנוּךְ וְהוּה בְּנִי
קַרְתָּא וַקְרָא שְׁמָא דְקַרְתָּא כְּשׁוּם בְּרַה חֲנוּךְ

Rashi

ויהי. קין בונה עיר, ויקרא שם העיר לזכר בנו חנוך:

И у Еноха родился Ирад, и Ирад родил Мехиаэла, и Мехиаэль родил Метушаэла, и Метушаэль родил Лемеха.

וְאִתְּיָלִיד לְחֲנוּךְ יֵת עִירָד וְעִירָד אוֹלִיד יֵת מַחִיַּאֵל
וּמַחִיַּאֵל אוֹלִיד יֵת מֶתוּשָׁאֵל וּמֶתוּשָׁאֵל אוֹלִיד יֵת לֶמֶךְ

Rashi

ועירד ילד. יש מקום שהוא אומר בזכר הוליד, ויש מקום שהוא אומר ילד, שהלידה משמשת שתי לשונות, לידת האשה ונישטר"א בלע"ז, וזריעת תולדות האיש אינזינד"ר בלע"ז, כשהוא אומר הוליד בלשון הפעיל, מדבר בלידת האשה, פלוני הוליד את אשתו בן או בת, וכשהוא אומר ילד, מדבר בזריעת האיש, והוא בלע"ז אניידרי"ר:

16 וַיֵּצֵא קַיִן מִלְפָּנֵי יְהוָה וַיֵּשֶׁב בְּאַרְצ־נֹד קְדַמַּת־עֵדֶן:

17 וַיֵּדַע קַיִן אֶת־אִשְׁתּוֹ וַתֵּהָרֶה וַתֵּלֶד אֶת־חֲנוּךְ וַיְהִי בְנָה

עִיר וַיִּקְרָא שְׁם הָעִיר כְּשֵׁם בְּנוֹ חֲנוּךְ:

18 וַיֻּלֵּד לְחֲנוּךְ אֶת־עִירָד וְעִירָד יָלַד אֶת־מַחִיַּאֵל וּמַחִיַּאֵל

יָלַד אֶת־מֶתוּשָׁאֵל וּמֶתוּשָׁאֵל יָלַד אֶת־לֶמֶךְ:

חמישי

И взял Лемех двух жен, имя одной
Ада, и имя другой Цилла.

19 וַיִּקַּח לֵמֶךְ שְׁתֵּי נָשִׁים שֵׁם הָאֶחָת עֵדָה וְשֵׁם הַשֵּׁנִית

צִלָּה:

וַיִּנָּסֵיב לָהּ לְמֶךְ תְּרֵמִין נָשִׁין שׁוֹם חָדָא עֵדָה וְשׁוֹם

תְּנִיתָא צִלָּה

Rashi

ויקח לו למך. לא היה לו לפרש כל זה, אלא ללמדנו מסוף הענין שקיים הקב"ה הבטחתו, שאמר שבעתים יקם קין, ועמד למך לאחר שהוליד בנים ועשה דור שביעי, והרג את קין, זהו שאמר כי איש הרגתי לפצעי וגו': שתי נשים. כך היה דרכן של דור המבול, אחת לפריה ורביה ואחת לתשמיש, זו שהיא לתשמיש משקה כוס של עקרון (ס"א אינו) כדי שתעקר, ומקושטת ככלה ומאכילה מעדנים, וחברתה נזופה ואבלה כאלמנה, וזהו שפירש איוב (כד, כא) רעה עקרה לא תלד ואלמנה לא ייטיב, (ב"ר כ"ג, ב) כמו שמפורש באגדת חלק: עדה. היא של פריה ורביה, ועל שם שמגונה עליו ומוסרת מאצלו (ס"א ממאכלו), עדה תרגום של סורה: צלה. היא של תשמיש, על שם שיושבת תמיד בצלו, דברי אגדה הם בבראשית רבה (שם):

И Ада родила Иавала; он был отец
живущих в шатрах и скотоводов.

20 וַתֵּלֶד עֵדָה אֶת־יִבְלָה הִוא הָיָה אָבִי יֵשֵׁב אֶהָל וּמִקְנָה:

וַיֵּלֶדֶת עֵדָה יֵת יִבְלָה הִוא הָיָה רִבְהוֹן דִּיתְבִּי מִשְׁכְּנִין

וּמִרִי בְעִיר

Rashi

אבי ישב אהל ומקנה. הוא היה הראשון לרועי בהמות במדברות, ויושב אהלים חדש כאן וחדש כאן בשביל מרעה צאנו, וכשכלה המרעה במקום זה הולך ותוקע אהלו במקום אחר. ומדרש אגדה (ב"ר) בונה בתים לעבודת אלילים, כמה דאת אמר סמל הקנאה המקנה (יחזקאל ח, ג), וכן ואחיו תופש כנור ועוגב, לזמר לעבודת אלילים:

А имя брату его Иувал; он был отец
всех играющих на гусях и на
свирели.

violin

כְּנֹר

21 וְשֵׁם אָחִיו יוֹבָל הִוא הָיָה אָבִי כָל־תִּפְשׁ

organ

וְעוּגָב :

וְשׁוֹם אָחוּהִי יוֹבָל הִוא הָיָה רִבְהוֹן דְּכָל דְּמִנְגָן עַל פּוֹם

נְבִלָא דְדַעִי זִמֵּר כְּנֹרָא וְאַבּוּבָא

И Цилла также родила Тувал-Каина,
который был ковачем всякого орудия
из меди и железа. И сестра Тувал-
Каина Наама.

22 וַצִּלָּה גַם־הִוא יָלְדָה אֶת־תּוֹבֵל קַיִן לְטֹשׁ כָּל־חֶרֶשׁ properly

נְחֹשֶׁת וּבְרוֹזל וְאַחֹת תּוֹבֵל־קַיִן נַעֲמָה:

וַצִּלָּה אִף הִיא יָלִידָת יֵת תּוֹבֵל קַיִן רַבָּהוֹן דָּכָל דִּידְעִי
עֵיבִידָת נְחֹשֶׁת וּפְרוֹזָלָא וְאַחֶתָּה דְתוֹבֵל קַיִן נַעֲמָה

Rashi

תובל קין. תיבל אומנתו של קין. ותובל לשון תבלין, תיבל והתקין אומנתו של קין לעשות כלי זיין לרוצחים (ב"ר):
לוטש כל חרש נחשת וברזל. מחדד אומנות נחשת וברזל, כמו יְלוֹטֵשׁ עֵינָיו לִי (איוב טז, ט), חורש אינו לשון פועל בסגוף
אלא לשון פועל בצירי, שהרי נקוד קמץ קטן, וטעמו למטה, כלומר מחדד ומצחצח כל כלי אומנות נחשת וברזל:

נעמה. היא אשתו של נח, בבראשית רבה (כג, ג):

שישי

Тут сказал Лемех женам своим: Ада и
Цилла, послушайте голоса моего!
жены Лемеха, внимайте речи моей!
мужа убью за рану мою, и отрока за
ушиб мой!

23 וַיֹּאמֶר לֵמֶךְ לְנִשְׁוֵי עֵדָה וַצִּלָּה שְׁמַעַן קוֹלִי נָשִׁי לֵמֶךְ

הָאֵזְנָה אִמְרָתִי כִּי אִישׁ הָרַגְתִּי לְפַצְעִי וַיִּלְד a wound

bruise
לְחִבְרָתִי :

וַיֹּאמֶר לֵמֶךְ לְנִשְׁוֵי עֵדָה וַצִּלָּה שְׁמַעַן קוֹלִי נָשִׁי לֵמֶךְ
אִצִּיתָא לִמְרִי לָא גִבְרָא קְטָלִית דְּבָדִילָה אֲנָא סְבִיל
חֻבִּין וְאִף לָא עוֹלִמָא חֲבָלִית דְּבָדִילָה יִשְׁתַּיְצִי זְרַעִי

Rashi

שמען קולי. שהיו נשיו פורשות ממנו מתשמיש, לפי שהרג את קין ואת תובל קין בנו, שהיה למך סומא ותובל קין מושכו,
וראה את קין ונדמה לו כחיה, ואמר לאביו למשוך בקשת והרגו, וכיון שידע שהוא קין זקנו, הכה כף אל כף וספק את בנו
ביניהם והרגו, והיו נשיו פורשות ממנו, והוא מפייסו:

שמען קולי. להשמע לי לתשמיש, וכי איש אשר הרגתי לפצעי הוא נהרג, וכי אני פצעתיו מזיד שיהא הפצע קרוי על שמי,
וילד אשר הרגתי לחבורתי נהרג, כלומר על ידי חבורתי בתמיה, והלא שוגג אני ולא מזיד, לא זהו פצעי ולא זהו חבורתי

(תנחומא):

פצעי. מכת חרב או חץ, מקאדור"ה בלע"ז:

sevenfold

24 כִּי שְׁבַעַתִּים יִקָּם קַיִן וְלִמָּךְ שְׁבַעִים וְשִׁבְעָה:

Если всемеро отомстится за Каина, то
за Лемеха в семьдесят семь раз.

אַרְי שְׁבַעַא דָּרִין אִיתְּלֹאוּ לְקַיִן הֲלֹא לְלִמָּךְ בְּרַה
שְׁבַעִין וְשִׁבְעָא

Rashi

כי שבעתים יקם קין. קין שהרג מזיד נתלה לו עד שבעה דורות, אני שהרגתי שוגג לא כל שכן שיתלה לי שביעיות הרבה
(תנחומא):

שבעים ושבעה. לשון רבוי שביעיות אחז לו, כך דרש ר' תנחומא (בראשית יא). ומדרש בראשית רבה (כג, ד), לא הרג למך כלום, ונשיו פורשות ממנו משקיימו פריה ורביה, לפי שנגזרה גזרה לכלות זרעו של קין לאחר שבעה דורות, אמרו, מה אנו יולדות לבהלה, למחר המבול בא ושוטף את הכל, והוא אומר להן וכי איש הרגתי לפצעי, וכי אני הרגתי את הבל, שהיה איש בקומה וילד בשנים, שיהא זרעי כלה באותו עון, ומה קין שהרג נתלה לו שבעה דורות, אני שלא הרגתי לא כל שכן שיתלו לי שביעיות הרבה, וזה קל וחומר של שטות, אם כן אין הקדוש ברוך הוא גובה את חובו ומקיים את דברו:

И познал Адам еще жену свою, и
родила она сына, и нарекла имя ему
Шет, „ибо положил мне Бог другое
семя вместо Авеля, которого убил
Каин.“

25 וַיֵּדַע אָדָם עוֹלָא אֶת־אִשְׁתּוֹ וַתֵּלֶד בֶּן וַתִּקְרָא אֶת־שְׁמֹ

שֵׁת כִּי שֵׁת־לִי אֱלֹהִים זָרַע אַחֵר תַּחַת הָבֶל כִּי הָרָגוּ

קַיִן:

וַיֵּדַע אָדָם עוֹלָא אֶת־אִשְׁתּוֹ וַתֵּלֶד בֶּן וַתִּקְרָא אֶת־שְׁמֹ
שֵׁת אַרְי אִמְרַת יְהִי לִי בֶן אֶחָד חֲלָף הָבֶל
דְּמַטְלָה קַיִן

Rashi

וידע אדם וגו'. בא לו למך אצל אדם הראשון וקבל על נשיו, אמר להם, וכי עליכם לדקדק על גזירתו של מקום, אתם עשו מצותכם והוא יעשה את שלו, אמרו לו קשוט עצמך תחלה, והלא פרשת מאשתך זה מאה ושלושים שנה משנקנסה מיתה על ידך, מיד וידע אדם וגו', ומהו עוד, ללמוד שנתוספה לו תאוה על תאוה. בבראשית רבה (כג, ה):

И у Шета также родился сын, и он
нарек имя ему: Энош. Тогда начали
призывать имя Превечного.

26 וַלְשֵׁת גַּם־הוּא יָלַד־בֶּן וַיִּקְרָא אֶת־שְׁמוֹ אֱנוֹשׁ אַז הוּחַל

לִקְרָא בְּשֵׁם יְהוָה: (פ)

וַלְשֵׁת אִף הוּא אֶתְיָלִיד בֶּר וַיִּקְרָא יֵת שְׁמָה אֱנוֹשׁ בֶּכֶן
בְּיוֹמוֹהִי חָלוּ בְנֵי אֱנוֹשָׁא מְלַצְלָאָה בְּשֵׁמָא דִּי

Rashi

אז הוחל. לשון חולין, לקרא את שמות האדם ואת שמות העצבים בשמו של הקב"ה, לעשותן אלילים ולקרותן אלהות (ילקוט
סוף בראשית):

בראשית 5

Вот родословная запись Адама. В то
время, когда сотворил Бог человека,
создал Он его по подобию Божию.

1 זֶה סֵפֶר תּוֹלְדֹת אָדָם בְּיוֹם בָּרָא אֱלֹהִים אָדָם
result

בְּדִמוֹת אֱלֹהִים עָשָׂה אֹתוֹ:

דִּין סֵפֶר תּוֹלְדֹת אָדָם בְּיוֹמָא דְּבָרָא יֵי אָדָם בְּדִמוֹת
אֱלֹהִים עֲבַד יְתָה

Rashi

זה ספר תולדות אדם. זו היא ספירת תולדת אדם, ומדרשי אגדה יש רבים:
ביום ברא וגו'. מגיד שביום שנברא הוליד (ב"ר):

Мушину и женщину сотворил Он их,
и благословил их, и нарек имя им:
Адам, в день сотворения их.

2 זָכָר וּנְקֵבָה בָּרָאם וַיְבָרֶךְ אֹתָם וַיִּקְרָא אֶת־שְׁמָם אָדָם

בְּיוֹם הַבְּרָאָם: (ס)

דָּכָר וּנְקֵבָא בָּרָאנוּ וַיְבָרֵךְ יְתָהוּן וַיִּקְרָא יֵת שְׁמָהוּן
אָדָם בְּיוֹמָא דְּאִתְבְּרִיאוּ

И жил Адам сто тридцать лет, и
родил по подобию своему, по образу
своему, и нарек имя ему: Шет.

וַחַיָּא אָדָם מָאָה וּתְלָתִין שָׁנִין וְאוֹלִיד בְּדִמוּתָהּ דְּדָמִי
לָהּ וַקָּרָא יֵת נְשָׁמָה נֶשֶׁת

3 וַיְחִי אָדָם שְׁלֹשִׁים וּמָאתַיִם שָׁנָה וַיּוֹלֶד בְּדִמוּתוֹ כְּצַלְמוֹ
וַיִּקְרָא אֶת־שְׁמוֹ שֵׁת:

Rashi

שלושים ומאת שנה. עד כאן פירש מן האשה (עירובין יח: — ב"ר):

И было дней Адама по рождении им
Шета восемь сот лет, и родил он
сынов и дочерей.

וַהֲיוּ יְמֵי אָדָם בְּתַר דְּאוֹלִיד יֵת שֵׁת תְּמַנִּי מָאָה שָׁנִין
וְאוֹלִיד בָּנִין וּבָנוֹת

4 וַיְהִיו יְמֵי־אָדָם אַחֲרֵי הוֹלִידוֹ אֶת־שֵׁת שְׁמֹנֶה מָאתַיִם שָׁנָה
וַיּוֹלֶד בָּנִים וּבָנוֹת:

И было всех дней Адама, которые он
жил, девять сот тридцать лет; и он
умер.

וַהֲיוּ כָּל יְמֵי אָדָם דְּחַיָּא תְּשַׁע מָאָה וּתְלָתִין שָׁנִין וּמִית

5 וַיְהִיו כָּל־יְמֵי אָדָם אֲשֶׁר־^{to live} חָיָה תִשְׁעַ מֵאוֹת שָׁנָה
וּשְׁלֹשִׁים שָׁנָה וַיָּמָת: (ס)

И жил Шет сто пять лет, и родил
Эноша.

וַחַיָּא שֵׁת מָאָה וְחֲמִשׁ שָׁנִין וְאוֹלִיד יֵת אֵנוֹשׁ

6 וַיְחִי־שֵׁת חֲמִשׁ שָׁנִים וּמָאתַיִם שָׁנָה וַיּוֹלֶד אֶת־אֵנוֹשׁ:

И жил Шет по рождении им Эноша
восемь сот семь лет, и родил сынов и
дочерей.

וַחַיָּא שֵׁת בְּתַר דְּאוֹלִיד יֵת אֵנוֹשׁ תְּמַנִּי מָאָה וְשִׁבְעַ
שָׁנִין וְאוֹלִיד בָּנִין וּבָנוֹת

7 וַיְחִי־שֵׁת אַחֲרֵי הוֹלִידוֹ אֶת־אֵנוֹשׁ שִׁבְעַ שָׁנִים וּשְׁמֹנֶה
מֵאוֹת שָׁנָה וַיּוֹלֶד בָּנִים וּבָנוֹת:

И было всех дней Шета девять сот
двенадцать лет; и он умер.

וַהֲיוּ כָּל יְמֵי שֵׁת תְּשַׁע מָאָה וְתַרְתִּי עֶשְׂרִי שָׁנִין וּמִית

8 וַיְהִיו כָּל־יְמֵי־שֵׁת שְׁתַּיִם עֶשְׂרֵה שָׁנָה וְתִשְׁעַ מֵאוֹת
שָׁנָה וַיָּמָת: (ס)

И жил Энош девяносто лет, и родил
Кенана.

9 וַיְחִי אֱנוֹשׁ תְשַׁעִּים ^{ninety} שָׁנָה וַיֻּלְדֵּת אֶת־קֵיִן:

וַיְחִי אֱנוֹשׁ תְשַׁעִּין שָׁנִין וַאֲוֹלִיד יֵת קֵיִן

И жил Энош по рождении им Кенана
восемь сот пятнадцать лет, и родил
сынов и дочерей.

10 וַיְחִי אֱנוֹשׁ אַחֲרֵי הוֹלִידוֹ אֶת־קֵיִן חֲמֵשׁ עָשָׂרָה שָׁנָה

וַיִּשְׁמְנָה מְאוֹת שָׁנָה וַיֻּלְדֵּת בָּנִים וּבָנוֹת:

וַיְחִי אֱנוֹשׁ בְּתֵר דְּאוֹלִיד יֵת קֵיִן תְּמִנִּי מָאָה וְחֲמִשׁ

עָשָׂרִי שָׁנִין וַאֲוֹלִיד בָּנִין וּבָנוֹ

И было всех дней Эноша девять сот
пять лет; и он умер.

11 וַיְהִי כָּל־יְמֵי אֱנוֹשׁ חֲמֵשׁ שָׁנִים וּתְשַׁע מְאוֹת שָׁנָה

וַיָּמָת: (ס)

וַיְהִי כָּל יְוִמֵי אֱנוֹשׁ תְשַׁע מָאָה וְחֲמִשׁ שָׁנִין וַיָּמָת

И жил Кенан семьдесят лет, и родил
Магалалела.

12 וַיְחִי קֵיִן שִׁבְעִים שָׁנָה וַיֻּלְדֵּת אֶת־מַהֲלֵלָאֵל:

וַיְחִי קֵיִן שִׁבְעִין שָׁנִין וַאֲוֹלִיד יֵת מַהֲלֵלָאֵל

И жил Кенан по рождении им
Магалалела восемь сот сорок лет, и
родил сынов и дочерей.

13 וַיְחִי קֵיִן אַחֲרֵי הוֹלִידוֹ אֶת־מַהֲלֵלָאֵל אַרְבָּעִים שָׁנָה

וַיִּשְׁמְנָה מְאוֹת שָׁנָה וַיֻּלְדֵּת בָּנִים וּבָנוֹת:

וַיְחִי קֵיִן בְּתֵר דְּאוֹלִיד יֵת מַהֲלֵלָאֵל תְּמִנִּי מָאָה

וְאַרְבָּעִין שָׁנִין וַאֲוֹלִיד בָּנִין וּבָנוֹ

И было всех дней Кенана девять сот
десять лет; и, он умер.

14 וַיְהִי כָּל־יְמֵי קֵיִן עָשָׂר שָׁנִים וּתְשַׁע מְאוֹת שָׁנָה וַיָּמָת:

(ס)

וַיְהִי כָּל יְוִמֵי קֵיִן תְשַׁע מָאָה וְעָשָׂר שָׁנִין וַיָּמָת

И жил Магалалел шестьдесят пять
лет, и родил Иереда.

15 וַיְחִי מַהֲלֵלָאֵל חֲמֵשׁ שָׁנִים וּשְׁשִׁים שָׁנָה וַיֻּלְדֵּת אֶת־יֶרֶד:

וַיְחִי מַהֲלֵלָאֵל שְׁתֵּין וְחֲמִשׁ שָׁנִין וַאֲוֹלִיד יֵת יֶרֶד

И жил Магалалел по рождении им
Иереда восемь сот тридцать лет, и
родил сынов и дочерей.

וַחֲיָא מַהֲלָאֵל בְּתַר דְּאוֹלִיד יֵת יֶרֶד תַּמְנִי מָאָה
וּתְלָתִין שָׁנִין וְאוֹלִיד בְּנִין וּבָנִין

И было всех дней Магалалела восемь
сот девяносто пять лет; и он умер.

וְהָיוּ כָּל יְמֵי מַהֲלָאֵל תַּמְנִי מָאָה וְתִשְׁעִין וְחֲמִשׁ שָׁנִין
וּמִית

И жил Иеред сто шестьдесят два года,
и родил Еноха.

וַחֲיָא יֶרֶד מָאָה וְשִׁתִּין וּתְרִמִּין שָׁנִין וְאוֹלִיד יֵת חֲנוּךְ

И жил Иеред по рождении им Еноха
восемь сот лет, и родил сынов и
дочерей.

וַחֲיָא יֶרֶד בְּתַר דְּאוֹלִיד יֵת חֲנוּךְ תַּמְנִי מָאָה שָׁנִין
וְאוֹלִיד בְּנִין וּבָנִין

И было всех дней Иереда девять сот
шестьдесят два года; и он умер.

וְהָיוּ כָּל יְמֵי יֶרֶד תִּשְׁעַת מָאָה וְשִׁתִּין וּתְרִמִּין שָׁנִין וּמִית

И жил Енох шестьдесят пять лет, и
родил Метушелаха.

וַחֲיָא חֲנוּךְ שִׁתִּין וְחֲמִשׁ שָׁנִין וְאוֹלִיד יֵת מֶתוּשֶׁלַח

16 וַיְחִי מַהֲלָאֵל אַחֲרֵי הוּלִידוֹ אֶת־יֶרֶד שְׁלֹשִׁים שָׁנָה

וּשְׁמֹנֶה מֵאוֹת שָׁנָה וַיּוֹלֶד בָּנִים וּבָנוֹת:

17 וַיְהִי כָּל־יְמֵי מַהֲלָאֵל חֲמִשׁ וְתִשְׁעִים שָׁנָה וּשְׁמֹנֶה

מֵאוֹת שָׁנָה וַיָּמָת: (ס)

18 וַיְחִי־יֶרֶד שְׁתֵּים וְשָׁשִׁים שָׁנָה וּמֵאֵת שָׁנָה וַיּוֹלֶד

אֶת־חֲנוּךְ:

19 וַיְחִי־יֶרֶד אַחֲרֵי הוּלִידוֹ אֶת־חֲנוּךְ שְׁמֹנֶה מֵאוֹת שָׁנָה

וַיּוֹלֶד בָּנִים וּבָנוֹת:

20 וַיְהִי כָּל־יְמֵי־יֶרֶד שְׁתֵּים וְשָׁשִׁים שָׁנָה וּתִשְׁעַת מֵאוֹת

שָׁנָה וַיָּמָת: (פ)

21 וַיְחִי חֲנוּךְ חֲמִשׁ וְשָׁשִׁים שָׁנָה וַיּוֹלֶד אֶת־מֶתוּשֶׁלַח:

И ходил Енох с Богом по рождении
им Метушелаха триста лет, и родил
сынов и дочерей.

וְהָלַךְ חֲנוּךְ בְּדַחְלָתָא דִּי בֶּתֶר דְּאוֹלִיד יִתְּ מְתוּשָׁלַח
תְּלַת מָאָה שָׁנִין וְאוֹלִיד בְּנִין וּבָנִין

И было всех дней Еноха триста
шестьдесят пять лет.

וְהָיָה כָּל יוֹמֵי חֲנוּךְ תְּלַת מָאָה וְשִׁתִּין וְחֲמִשׁ שָׁנִין

И ходил Енох с Богом, и не стало его,
потому что взял его Бог.

וְהָלַךְ חֲנוּךְ בְּדַחְלָתָא דִּי וְלִיתְהוּי אַרִי (לָא) אֲמִית
יְתָהּ יִי

22 וַיִּתְּהַלֵּךְ חֲנוּךְ אֶת־הָאֱלֹהִים אַחֲרֵי הוֹלִידוֹ אֶת־מְתוּשָׁלַח

שְׁלֹשׁ מֵאוֹת שָׁנָה וַיּוֹלֶד בָּנִים וּבָנוֹת:

23 וַיְהִי כָּל־יְמֵי חֲנוּךְ חֲמִשׁ וְשִׁשִּׁים שָׁנָה וּשְׁלֹשׁ מֵאוֹת

שָׁנָה:

24 וַיִּתְּהַלֵּךְ חֲנוּךְ אֶת־הָאֱלֹהִים וְאֵינָנוּ כִּי־לָקַח אֹתוֹ

אֱלֹהִים: (פ)

Rashi

ויתהלך חנוך. צדיק היה, וקל (ס"א וקבל) בדעתו לשוב להרשיע, לפיכך מיהר הקב"ה וסילקו והמיתו קודם זמנו (שם כה, א),
וזהו ששינה הכתוב במיתתו לכתוב ואיננו בעולם למלאות שנותיו (ב"ר):
כי לקח אותו. לפני זמנו, כמו הנני לוקח ממך את מחמד עיניך (יחזקאל כד, טז):

שביעי

И жил Метушelah сто восемьдесят
семь лет, и родил Лемеха.

וַחַיָּא מְתוּשָׁלַח מָאָה וְתַמְנִין וְשִׁבְעָה שָׁנִין וְאוֹלִיד יִתְּ
לֶמֶךְ

25 וַיְחִי מְתוּשָׁלַח שְׁבַע וּשְׁמֹנִים שָׁנָה וּמֵאוֹת שָׁנָה וַיּוֹלֶד

אֶת־לֶמֶךְ:

И жил Метушelah по рождении им
Лемеха семь сот восемьдесят два года,
и родил сынов и дочерей.

וַחַיָּא מֶתוּשֶׁלַח בְּתַר דְּאוֹלִיד יֵת לְמֶךְ שְׁבַע מָאָה
וְתַמְנִין וְתַרְתִּין שָׁנִין וְאוֹלִיד בְּנִין וּבָנָן

И было всех дней Метушелаха девять
сот шестьдесят девять лет; и он умер.

וְהָיוּ כָּל יְמֵי מֶתוּשֶׁלַח תְּשַׁע מָאָה וְשִׁתִּין וְתֵשַׁע שָׁנִין
וּמֵית

И жил Лемех сто восемьдесят два
года, и родил сына.

וַחַיָּא לְמֶךְ מָאָה וְתַמְנִין וְתַרְתִּין שָׁנִין וְאוֹלִיד בֶּרֶךְ

26 וַיְחִי מֶתוּשֶׁלַח אַחֲרֵי הוֹלִידוֹ אֶת־לְמֶךְ שְׁתֵּים וּשְׁמוֹנִים

שָׁנָה וּשְׁבַע מֵאוֹת שָׁנָה וַיּוֹלֶד בָּנִים וּבָנוֹת:

27 וַיְהִי כָּל־יְמֵי מֶתוּשֶׁלַח תְּשַׁע וְשִׁשִּׁים שָׁנָה וְתֵשַׁע מֵאוֹת

שָׁנָה וַיָּמָת: (פ)

28 וַיְחִי־לְמֶךְ שְׁתֵּים וּשְׁמוֹנִים שָׁנָה וּמֵאֵת שָׁנָה וַיּוֹלֶד בֶּן:

Rashi

ויולד בן. שממנו נבנה העולם (מדרש אגדה):

И нарек имя ему Ной, сказав: этот
утешит нас в работе нашей и в
мучительном труде рук наших из-за
земли, которую проклял Превечный.

וַקָּרָא יֵת שְׁמָהּ נֹחַ לְמִימֶר דִּין יִנְחַמְנָא מַעֲבָדָנָא
וּמַלְאוֹת יִדְנָא מִן אֲרָעָא דִּי לְטָטָה יֵי

29 וַיִּקְרָא אֶת־שְׁמוֹ נֹחַ לֵאמֹר זֶה יִנְחַמְנוּ מִמַּעֲשָׁנוּ

sorrow

וּמִצָּעָבוֹן יִדְּינוּ מִן־הָאָדָמָה אֲשֶׁר אָרְרָה יְהוָה:

Rashi

זה ינחמנו. יניח ממנו את עצבון ידיו, עד שלא בא נח לא היה להם כלי מחרשה, והוא הכין להם, והיתה הארץ מוציאה קוצים ודרדרים כשזורעים חטים, מקללתו של אדם הראשון, ובימי נח נחה, וזהו ינחמנו (תנחומא). ואם לא תפרשהו כך, אין טעם הלשון נופל על השם, ואתה צריך לקרות שמו מנחם (ב"ר):

И жил Лемех по рождении им Ноя
пять сот девяносто пять лет, и родил
сынов и дочерей.

וַחַיָּא לִמֶּךָ בְּתַר דְּאוֹלִיד יֵת נֹחַ חֲמִשׁ מֵאָה וְתִשְׁעִין
וְחֲמִשׁ שָׁנִין וְאוֹלִיד בְּנִין וּבָנִין

И было всех дней Лемеха семь сот
семьдесят семь лет; и он умер.

וְהָיוּ כָּל יְמֵי לִמֶּךָ שְׁבַע מֵאָה וְשִׁבְעִין וְשִׁבַּע שָׁנִין
וּמִית

И был Ной пяти сот лет, и родил Ной
Шема, Хама и Иефета.

וַהָיָה נֹחַ בֶּר חֲמִשׁ מֵאָה שָׁנִין וְאוֹלִיד נֹחַ יֵת שֵׁם יֵת
חָם וְיֵת יֶפֶת

וַיְחַיֵּלֶמֶךָ אַחֲרֵי הוֹלִידוֹ אֶת־נֹחַ חֲמִשׁ וְתִשְׁעִים ^{ninety} שָׁנָה 30

וְחֲמִשׁ מֵאֹת שָׁנָה וַיֹּלֶד בָּנִים וּבָנוֹת:

וַיְהִי כָּל־יְמֵי־לִמֶּךָ שְׁבַע וְשִׁבְעִים שָׁנָה וְשִׁבַּע מֵאֹת 31

שָׁנָה וַיָּמָת: (ס)

וַיְהִי־נֹחַ בֶּן־חֲמִשׁ מֵאֹת שָׁנָה וַיֹּלֶד נֹחַ אֶת־שֵׁם 32

אֶת־חָם וְאֶת־יֶפֶת:

Rashi

בן חמש מאות שנה. אמר רבי יודן, מה טעם כל הדורות הולידו למאה שנה וזה לחמש מאות, אמר הקב"ה, אם רשעים הם, יאבדו במים ורע (ס"א לזרע של צדיק זה) לצדיק זה, ואם צדיקים הם, אטריח עליו לעשות תיבות הרבה, כבש את מעינו ולא הוליד עד חמש מאות שנה, כדי שלא יהא יפת הגדול שבבניו ראוי לעונשין לפני המבול (ב"ר כו, ב), דכתיב כִּי הִנֵּער בֶּן מֵאָה שָׁנָה יָמוֹת (ישעיה סה, כ), ראוי לעונש לעתיד, וכן לפני מתן תורה: את שם את חם ואת יפת. והלא יפת הגדול הוא, אלא בתחלה אתה דורש את שהוא צדיק, ונולד כשהוא מהול, ושאברהם יצא ממנו וכו'. (בבראשית רבה כו, ג):

בראשית 6

И было, когда люди стали
умножаться на земле, и дочери
родились у них,

וַהָיָה כִּד שְׁרִיאוּ בְנֵי אֲנָשָׁא לְמִסְגִּי עַל אִפִּי אֶרֶעָא
וּבְנָתָא אֶתְיִלְידוּ לְהוֹן

וַיְהִי כִּי־הִתַּל הָאָדָם לְרַב ^{properly} עַל־פְּנֵי הָאָדָמָה וּבָנוֹת 1

יָלְדוּ לָהֶם:

Увидели сыны Божии дочерей
человеческих, что они красивы, и
брали себе жен, каких ни выбирали
из них.

2 וַיֵּרְאוּ בְנֵי־הָאֱלֹהִים אֶת־בָּנוֹת הָאָדָם כִּי טֹבֹת הֵנָּה
וַיִּקְחוּ לָהֶם נָשִׁים מִכָּל אֲשֶׁר בָּחָרוּ:

וַיִּחְזוּ בְנֵי רִבְרֵכָא יֵת בְּנֵת אֲנָשָׁא אֲרִי שְׁפִירָן אֲנוּן
וַיִּנְסִיבוּ לָהֶון נָשִׁין מִכָּל דִּי אֶתְרַעִיאוּ

Rashi

בני האלהים. בני השרים והשופטים (ב"ר). דבר אחר בני האלהים, הם השרים ההולכים בשליחותו של מקום, אף הם היו מתערבין בהם (פדר"א כב). כל אלהים שבמקרא לשון מרות, וזה יוכיח וְאֵתָה תִּהְיֶה לוֹ לְאֱלֹהִים (שמות ד, טז), רָאָה נִתְמַיֵּד אֱלֹהִים (שם ז, א).
כי טבת הנה. אמר רבי יודן טבת כתיב, כשהיו מטיבין אותה מקושטת ליכנס לחופה, היה גדול נכנס ובוועלה תחלה (ב"ר כו, ה):
מכל אשר בחרו. אף בעולת בעל, אף הזכר והבהמה (ב"ר שם):

И сказал Превечный: да не борется
долго дух Мой в человеке, поелику он
плоть, и да будут дни его сто
двадцать лет.

3 וַיֹּאמֶר יְהוָה לֹא־יִלּוֹן רוּחִי בָאָדָם לְעֹלָם בְּשָׁגֹם הוּא
בָּשָׂר וְהָיוּ יָמָיו מֵאָה וְעֶשְׂרִים שָׁנָה:

וַאֲמַר יי לֹא יִתְקַנֵּם דָּרָא בִּישָׂא הָדִין קָדְמִי לְעֹלָם בְּדִיל
דְּאֲנוּן בְּשָׂרָא וְעוֹבְדֵיהוֹן בִּישָׂא אֲרָכָא יִהְיֶיבֵת לָהֶון
מָאָה וְעֶשְׂרִין שָׁנִין אִם יִתּוּבּוֹן

Rashi

לא ידון רוחי באדם. לא יתרעם ויריב רוחי עלי בשביל האדם:
לעולם. לאורך ימים, הנה רוחי נידון בקרבי אם להשחית ואם לרחם, לא יהיה מדון זה ברוחי לעולם, כלומר לאורך ימים:
בשגם הוא בשר. כמו בשגם בסג'ל, כלומר בשביל שגם זאת בו שהוא בשר, ואף על פי כן אינו נכנע לפני, ומה אם יהיה
אש או דבר קשה. כיוצא בו עַד שֶׁקָּמְתִי דְּבוֹרָה, (שופטים ה, ז), כמו שקמתי, וכן שֶׁאֲתָה מְדַבֵּר עָמִי (שם ו, יז), כמו שאתה,
אף בשגם כמו בשגם:
והיו ימיו וגו'. עד ק"ך שנה אאריך להם אפי, ואם לא ישובו, אביא עליהם מבול. ואם תאמר משנולד יפת עד המבול אינו אלא
מאה שנה, אין מוקדם ומאוחר בתורה (פסחים ו:), כבר היתה הגזרה גזורה עשרים שנה קודם שהוליד נח תולדות, וכן מצינו
בסדר עולם (פרק כח). יש מדרשי אגדה רבים בלא ידון, אבל זה הוא צחצוח פשוטו:

Исполины были на земле в то время,
и также после того, как сыны Божии
входили к дочерям человеческим и
они рождали им; это те сильные,
которые издревле были людьми
именитыми.

גְּבִרִיָּא הָיוּ בְּאַרְעָא בְּיוֹמֵיָא הָאֵנוּן וְאַף בְּתַר כֵּן דִּי
יַעֲלוֹן בְּנֵי רַבְרַבִּיָּא לְוֹת בְּנַת אֲנָשָׁא וַיִּלְדוּן לְהוֹן אֲנוּן
גְּבִרִיָּא דְּמַעֲלָמָא אֲנָשִׁין דְּשָׂמָא

4 הגנפלים הגיג היו בארץ בימים ההם וגם אחרי־כן אשר
יבאו בני האלהים אל־בנות האדם וילדו להם המה
הגברים אשר מעולם אנשי השם: (פ)

Rashi

הנפילים. על שם שנפלו והפילו את העולם (ב"ר), ובלשון עברית לשון ענקים הוא:
בימים ההם. בימי דור אנוש ובני קין:
וגם אחרי כן. אף על פי שראו באבדן של דור אנוש, שעלה אוקיינוס והציף שליש העולם, לא נכנע דור המבול ללמוד מהם
(ב"ר כו, ז):
אשר יבאו. היו יולדות ענקים כמותם (ב"ר):
הגבורים. למרוד במקום (ב"ר):
אנשי השם. אותם שנקבו בשמות, עירד, מחויאל, מתושאל, שנקבו על שם אבדן, שנמוחו והותשו (ב"ר). דבר אחר, אנשי
שממון, ששממו את העולם (ב"ר):

И увидел Превечный, что велико зло
человека на земле, и что весь образ
помышлений сердца его — лишь зло
во всякое время.

וַחֲזָא יי אַרִי סְגִיאת בִּישַׁת אֲנָשָׁא בְּאַרְעָא וְכָל יִצְרָא
מַחֲשַׁבַת לְבָהּ לְחֹד בִּישׁ כָּל יוֹמָא

5 וַיֵּרָא יְהוָה כִּי רַבָּה רָעַת הָאָדָם בְּאָרֶץ וְכָל־יֹצֵר
מַחֲשַׁבֶּת לִבּוֹ רָק רָע כָּל־הַיּוֹם:

И раскаялся Превечный, что создал
человека на земле, и восскорбел в
сердце Своем.

וַתֵּב יי בְּמִימְרָה אַרִי עֶבֶד יְיָ אֲנָשָׁא בְּאַרְעָא וְאַמַּר
בְּמִימְרָה לְמַתְבַּר תְּקַפְהוֹן כְּרַעוּתָהּ

6 וַיִּנָּחֵם יְהוָה כִּי־עָשָׂה אֶת־הָאָדָם בְּאָרֶץ וַיִּתְּעַצֵּב
אֶל־לִבּוֹ:

וינחם ה' כי עשה. נחמה היתה לפניו שבראו בתחתונים, שאלו היה מן העליונים היה ממרידן. בבראשית רבה (כו, ד): ויתעצב. האדם אל לבו של מקום, עלה במחשבתו של מקום להעציבו, וזהו תרגום אונקלוס. דבר אחר וינחם, נהפכה מחשבתו של מקום ממדת רחמים למדת הדין, עלה במחשבה לפניו מה לעשות באדם שעשה בארץ. וכן כל לשון נוחם שבמקרא לשון נמלך מה לעשות, וכן אדם ויתנחם (במדבר כג, יט), ועל עבדיו יתנחם (דברים לב, לו), וינחם ה' על הרעה (שמות לב, יד), נחמתי כי המלכתי (שמואל-א טו, יא), כולם לשון מחשבה אחרת הם: ויתעצב אל לבו. נתאבל על אבדן מעשה ידיו, כמו (שמואל-ב יט, ג) נעצב המלך על בנו (ב"ר), וזו כתבתי לתשובת אפיקורוס אחד ששאל את רבי יהושע בן קרחה, אמר לו, אין אתם מודים שהקב"ה רואה את הנולד, אמר לו הן, אמר לו והא כתיב ויתעצב אל לבו, אמר לו נולד לך בן זכר מימך, אמר לו הן, אמר לו ומה עשית, אמר לו שמחתי ושימחתי את הכל, אמר לו ולא היית יודע שסופו למות, אמר לו בשעת חדותא חדותא אבלא אבלא. אמר לו כך מעשה הקב"ה, אף על פי שגלוי לפניו שסופן לחטוא ולאבדן, לא נמנע מלבראן (ב"ר) (ועיין ברא"ם), בשביל הצדיקים העתידים לעמוד מהם:

И сказал Превечный: сотру человека, которого Я сотворил, с лица земли, от человека до скота и гадов и птиц небесных, ибо раскаиваюсь, что создал их.

7 וַיֹּאמֶר יְהוָה אִמְחָה אֶת־הָאָדָם אֲשֶׁר־בָּרָאתִי מֵעַל
properly
a reptile or
any
other...
פְּנֵי הָאָדָמָה מֵאָדָם עַד־בְּהֵמָה עַד־רֶמֶשׂ וְעַד־עוֹף
הַשָּׁמַיִם כִּי נִחַמְתִּי כִּי עָשִׂיתִם:

וַיֹּאמֶר יְיָ אֱמַחִי יֵת אֲנָשָׁא דִּי בְרָאתִי מֵעַל אֲפִי אֶרְעָא
מֵאֲנָשָׁא עַד בְּעִירָא עַד רִיחָשָׁא וְעַד עוֹפָא דְשָׁמַיָא אֶרִי
תְּבִית בְּמִימְרֵי אֶרִי עֲבַדְתָּנוּן

ויאמר ה' אמחה את האדם. הוא עפר, ואביא עליו מים ואמחה אותו, לכך נאמר לשון מחוי. מאדם עד בהמה. אף הם השחיתו דרכם (סנהדרין קח). דבר אחר, הכל נברא בשביל האדם, וכיון שהוא כלה מה צורך באלו (שם): כי נחמתי כי עשיתם. חשבתי מה לעשות על אשר עשיתם:

Ной же обрел благоволение в очах Превечного.

8 וַנֹּחַ מָצָא חֵן בְּעֵינֵי יְהוָה: (פ)

וַנֹּחַ אֲשַׁכַּח רַחֲמֵינִי קָדָם יְיָ

Isaiah 42:5-43:10

הפטרה — ישעיהו

הפטרה

ישעיהו 42

Thus saith God the LORD, He that
created the heavens, and stretched them
forth, He that spread forth the earth
and that which cometh out of it, He that
giveth breath unto the people upon it,
And spirit to them that walk therein:

I the LORD have called thee in
righteousness, And have taken hold of
thy hand, And kept thee, and set thee
for a covenant of the people, For a light
of the nations;

To open the blind eyes, To bring out the
prisoners from the dungeon, And them
that sit in darkness out of the prison-
house.

I am the LORD, that is My name; And
My glory will I not give to another,
Neither My praise to graven images.

5 כֹּה־אָמַר הָאֵל | יְהוָה בּוֹרָא הַשָּׁמַיִם וְנוֹטִיָּהֶם

רָקַע הָאָרֶץ וְצִאצְאֶיהָ ^{to pound the earth} ^{offspring} נָתַן נְשָׁמָה לָעָם עָלֶיהָ

וְרוּחַ לְהִלָּכִים בָּהֶם:

6 אֲנִי יְהוָה קָרָאתִיךָ בְּצִדִּיק וְאַחֲזַק בְּיָדְךָ וְאַצְרֶךָ וְאַתְּנֶנָּה

לְבְרִית עִם לְאוֹר גּוֹיִם:

7 לְפָקַח עֵינַיִם עוֹרוֹת לְהוֹצִיא ^{locksmith} מִמִּסְגֵּר אֲסִיר מִבֵּית

כָּלֹא ^{a prison} יֵשְׁבֵי חֹשֶׁךְ:

8 אֲנִי יְהוָה הוּא שְׁמִי וְכִבְדִּי לֹא־אֲחֵר לֹא־אֶתֶּן וְתִהְיֶה לִּי

לְפָסִילִים ^{idol}:

Behold, the former things are come to
pass, And new things do I declare;
Before they spring forth I tell you of
them.

Sing unto the LORD a new song, And
His praise from the end of the earth; Ye
that go down to the sea, and all that is
therein, The isles, and the inhabitants
thereof.

Let the wilderness and the cities thereof
lift up their voice, The villages that
Kedar doth inhabit; Let the inhabitants
of Sela exult, Let them shout from the
top of the mountains.

Let them give glory unto the LORD,
And declare His praise in the islands.

The LORD will go forth as a mighty
man, He will stir up jealousy like a man
of war; He will cry, yea, He will shout
aloud, He will prove Himself mighty
against His enemies.

I have long time held My peace, I have
been still, and refrained Myself; Now
will I cry like a travailing woman,
Gasping and panting at once.

I will make waste mountains and hills,
And dry up all their herbs; And I will
make the rivers islands, And will dry
up the pools.

9 הָרָאשׁוֹנוֹת הֵנָּה בָּאוּ וְחִדְשׁוֹת אֲנִי מְגִיד בְּטָרֶם
to sprout
תִּצְמַחְנָה אֲשֶׁמִּיעַ אֶתְכֶם: (פ)

10 שִׁירוּ לַיהוָה שִׁיר חֲדָשׁ תְּהַלְלוּ מִקְצֵה הָאָרֶץ יוֹרְדֵי
הַיָּם וּמִלְאֵי אֵיִים וַיִּשְׁבִּיהֶם:

11 יִשְׂאוּ מִדְּבָר וְעָרֵי חֲצָרִים תִּשָּׁב קֶדָר יִרְנֹן יִשְׁבִּי
properly
to screech
סֹלֶעַ מִרְאֵשׁ הָרִים יִצְוּחוּ:

12 יִשְׁימוּ לַיהוָה כְּבוֹד וְתִהְלֶלְתוּ בְּאֵיִם יִגִּדוּ:

13 יִהְיֶה כְּגִבּוֹר יֵצֵא כְּאִישׁ מִלְחָמוֹת יַעִיר קִנְאָה
to be clear to mar
יִרְיעַ אֶף- יִצְרִיחַ עַל-אִיְּבוֹ יִתְגַּבֵּר: (ס)

14 הִחֲשִׁיתִי מְעוֹלָם אַחֲרִישׁ אֶתְאַפֵּק כִּי־לִדָּה
to contain to hush or keep quiet
to inhale eagerly breathe to scream
אֶפְעֶה אֲשֶׁם וְאֶשְׁאַף יִחַד:

15 אַחֲרֵיב הָרִים וּגְבָעוֹת וְכָל-עֵשְׂבָם אוֹכֶיֶשׁ וְשִׁמְתִּי
a marsh
נִהְרֹת לָאֵיִם וְאִגְמִים אוֹכֶיֶשׁ:

And I will bring the blind by a way that
they knew not, In paths that they knew
not will I lead them; I will make
darkness light before them, and rugged
places plain. These things will I do, And
I will not leave them undone.

They shall be turned back, greatly
ashamed, That trust in graven images,
That say unto molten images: 'Ye are
our gods.'

Hear, ye deaf, And look, ye blind, that
ye may see.

Who is blind, but My servant? Or deaf,
as My messenger that I send? Who is
blind as he that is wholehearted, And
blind as the LORD'S servant?

Seeing many things, thou observest not;
Opening the ears, he heareth not.

The LORD was pleased, for His
righteousness'sake, To make the
teaching great and glorious.

But this is a people robbed and spoiled,
They are all of them snared in holes,
And they are hid in prison-houses;
They are for a prey, and none
delivereth, For a spoil, and none saith:
'Restore.'

16 וְהוֹלַכְתִּי עֲוִירִים בְּדֶרֶךְ לֹא יָדְעוּ בְּנִתְיָבוֹת לֹא־יָדְעוּ ^{path}

אֲדַרְיֵכֶם אֲשִׁימֶּה מַחְשָׁךְ לְפָנֵיהֶם לְאוֹר וּמַעֲקָשִׁים ^{crooked path} ^{darkness}
לְמִישׁוֹר ^{plain} אֵלֶּה הַדְּבָרִים עֲשִׂיתֶם וְלֹא עֲזֹבְתֶימָם:

17 נִסְגּוּ ^{properly} אַחֲרָיִם יִבְשׁוּ בְּשֵׁת הַבְּטָחִים בַּפֶּסֶל הָאֱמֻרִים

לְמַסַּכָּה אַתֶּם אֱלֹהֵינוּ: (ס)

18 הַחֲרָשִׁים שִׁמְעוּ וְהַעֲוִירִים הִבִּיטוּ לְרֵאוֹת:

19 מִי עֹרֵל כִּי אִם־עֶבְדִּי וַחֲרָשׁ כְּמִלְאָכִי אֲשַׁלַּח מִי עֹרֵל

כְּמִשְׁלָם וְעֹרֵל כְּעֶבֶד יִהְיֶה:

20 רֹאית [רֵאוֹת] רַבּוֹת וְלֹא תִשְׁמַר פְּקוּחַ אֲזִנִּים וְלֹא

יִשְׁמַע:

21 יִהְיֶה חֲפִיץ לְמַעַן צִדְקוֹ יַגְדִּיל תּוֹרָה וַיֹּאדִיר ^{to expand}:

22 וְהוּא עִם־ בָּזוּז ^{to spread a net} וְשֹׁסוּל ^{to plunder} הִפְח ^{to plunder} בַּחֲוִירִים

כָּלֶם וּבִבְתֵּי כָלָאִים הִחְבֵּאוּ הָיוּ לְבָז ^{contempt} וְאִין ^{to secrete}

מִצִּיל מִשְׁסָּה וְאִין־אִמַּר הָשֵׁב: ^{plunder}

Who among you will give ear to this?
Who will hearken and hear for the time
to come?

Who gave Jacob for a spoil, and Israel to
the robbers? Did not the LORD? He
against whom we have sinned, And in
whose ways they would not walk,
Neither were they obedient unto His
law.

Therefore He poured upon him the
fury of His anger, And the strength of
battle; And it set him on fire round
about, yet he knew not, And it burned
him, yet he laid it not to heart.

23 <sup>to prick up
the ears</sup> מִי בְכֶם יִאֲזִין זֹאת יִקְשֹׁב וְיִשְׁמַע לְאֶחָדָם:

24 מִי־נָתַן לַמְּשֻׁסָּה [לְמִשְׁסָּה] יַעֲקֹב וְיִשְׂרָאֵל לְבַזִּים
הָלוֹא ^{this} יְהוָה זֶה חָטְאוּנוּ לוֹ וְלֹא־אָבֹו בְּדַרְכָּיו הָלוֹךְ
וְלֹא שָׁמְעוּ בְּתוֹרָתוֹ:

25 ^{properly} וְיִשְׁפֹּךְ עָלָיו חֲמָה אֲפֹ ^{forcibleness} וְעֶזְזוֹ מִלְחָמָה וּתְלַטְטֵהוּ
מִסָּבִיב וְלֹא יָדַע וּתְבַעֲרֵבֹו וְלֹא־יָשִׁים עַל־לֵב: (פ)

ישעיהו 43

But now thus saith the LORD that
created thee, O Jacob, And He that
formed thee, O Israel: Fear not, for I
have redeemed thee, I have called thee
by thy name, thou art Mine.

When thou passest through the waters,
I will be with thee, And through the
rivers, they shall not overflow thee;
When thou walkest through the fire,
thou shalt not be burned, Neither shall
the flame kindle upon thee.

1 וְעַתָּה כֹּה־אָמַר יְהוָה בְּרָאךְ יַעֲקֹב וַיְצַרְךָ יִשְׂרָאֵל
אֱלֹהֵי־תִירָא כִּי גִאֲלִיתִיד קָרָאתִי בְּשִׁמְךָ לִי־אֵתָה:

2 ^{to gush} כִּי־תַעֲבֹר בַּמַּיִם אֶתְךָ־אֲנִי וּבְנִהְרוֹת לֹא יִשְׁטָפוּךָ
כִּי־תֵלֵךְ בָּמוֹ ⁱⁿ אֵשׁ לֹא תִכָּוֶה ^{properly} תִּכָּוֶה ^{flame} וְלֹהֲבָה לֹא
תִּבְעַר־בָּךְ:

For I am the LORD thy God, The Holy
One of Israel, thy Saviour; I have given
Egypt as thy ransom, Ethiopia and Seba
for thee.

Since thou art precious in My sight, and
honourable, and I have loved thee;
Therefore will I give men for thee, And
peoples for thy life.

Fear not, for I am with thee; I will bring
thy seed from the east, And gather thee
from the west;

I will say to the north: 'Give up', And to
the south: 'Keep not back, bring My
sons from far, and My daughters from
the end of the earth;

Every one that is called by My name,
and whom I have created for My glory, I
have formed him, yea, I have made
him.'

The blind people that have eyes shall be
brought forth, and the deaf that have
ears.

All the nations are gathered together,
and the peoples are assembled; who
among them can declare this, And
announce to us former things? Let them
bring their witnesses, that they may be
justified; And let them hear, and say: 'It
is truth.'

3 כִּי אֲנִי יְהוָה אֱלֹהֶיךָ קְדוֹשׁ יִשְׂרָאֵל מוֹשִׁיעֶךָ נִתְּתִי
כַּפְרֶךָ מִצְרַיִם כּוֹשׁ וּסְבָא תַּחֲתֶיךָ:

4 מֵאֲשֶׁר יִקְרָתָּ בְּעֵינַי נִכְבְּדָתָּ וְאֲנִי אֶהְבֶּתִּיךָ וְאַתָּה אָדָם
תַּחֲתֶיךָ וּלְאֻמִּים תַּחַת נַפְשֶׁךָ:

5 אֶל־תִּירָא כִּי אֶתְּדַאֲגִי מִמִּזְרַח אֲבִיא זֶרְעֶךָ וּמִמַּעֲרֵב
אֶקְבֹּצְךָ:

6 אֲמַר לְצָפוֹן תִּנְּנִי וּלְתִימָן ^{the south} אֶל־תִּכְלְאִי ^{to restrict} הִבִּיאי בְנֵי
מִרְחֹק וּבְנוֹתַי מִקְצֵה הָאָרֶץ:

7 כָּל הַנִּקְרָא בִשְׁמִי וְלִכְבוֹדִי בָּרָאתִיו יִצְרָתִיו אֶף־עֲשִׂיתִיו:

8 הוֹצִיא עַם־עוֹר וְעֵינַיִם יֵשׁ וְחַרְשִׁים וְאָזְנִים לָמוֹ:

9 כָּל־הַגּוֹיִם נִקְבְּצוּ יַחְדָּו וַיֵּאסְפוּ לְאֻמִּים מִי בָהֶם יִגִּיד

זֹאת וְרֵאשֻׁנוֹת יִשְׁמִיעֵנוּ יִתְּנוּ עֲדֵיהֶם וַיִּצְדְּקוּ וַיִּשְׁמְעוּ
וַיֹּאמְרוּ אִמֶּת:

Ye are My witnesses, saith the LORD,
and My servant whom I have chosen;
that ye may know and believe Me, and
understand That I am He; before Me
there was no God formed, neither shall
any be after Me.

10 אַתֶּם עֲדֵי נְאֻם־יְהוָה וְעַבְדִּי אֲשֶׁר בָּחַרְתִּי לְמַעַן תִּדְעוּ

וְתִאֲמִינוּ לִי וְתִבְּיִנוּ כִּי־אֲנִי הוּא לִפְנֵי לֹא־נֻצַּר אֵל

וְאַחֲרַי לֹא יִהְיֶה: (ס)